

ORMANCILIK TARİHİ DERS NOTU

Yrd.Doç.Dr. Oğuz KURDOĞLU

21/09/2017

ORMANCILIK TARİHİ DERS NOTLARI (Öğrenci Özeti)

Tarih Nedir?

Geçmişte yaşamış insan topluluklarının ekonomik, sosyal ve siyasal alanlardaki yaşantılarını 1) neden sonuç ilişkileri içerisinde 2) belgelere dayanarak 3) yer ve zaman göstererek 4) tarafsız biçimde inceleyen ve anlatan sosyal bilim dalıdır.

Tarih bilimi, sadece geçmişteki olayları incelemek ve bu olayların ardındaki nedenleri açıklamakla yetinmez, günümüzün ve geleceğin politikasına ışık tutar.

Bu bakımdan bugün varılan durumu anlayabilmek ve değerlendirebilmek, günümüzün ve geleceğin sorunlarına çözümler üretebilmek için, tarihle ilgilenmek ve geçmişle ilgili araştırmalar yapmak gerekir.

TARİHİN ÖZELLİKLERİ

- Geçmişte yaşanmış olayları inceler.
- İnsanlar meydana getirir (Doğanın meydana geçirdiği sürece ne deriz?)
- Belgelere dayanmalıdır.
- Yer ve zaman belirtilmeli.
- Sebep-sonuç ilişkisi olmalıdır.

- Objektif (tarafsız) olmalı.
- Tarihi olaylar tekrarlanamaz (deney- gözlem yapılamaz).

TARİH ANLATIMINDA YER VE ZAMANIN ÖNEMİ NEDİR?

- 1)- Yer ve zamanın belirtilmesiyle olayın GERÇEK olup olmadığını anlarız.
- 2)- Olayın geçtiği yer ile olayın meydana geldiği zaman dilimi o olayın sebep ve sonuçlarını belirlememizde gereklidir.

Çünkü o yerin iklimi, yaşam şartları, madenleri, o zaman içindeki nüfusu, o zaman içindeki toplumsal değerler olayın meydana geliş sebeplerini oluşturabilirler.

SEBEP-SONUÇ İLİŞKİSİNİN ÖNEMİ NEDİR?

Bütün olaylar bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlıdır. her olay kendisinden önceki olayın SONUCU, kendisinden sonraki olayın SEBEBİ'dir.

Önceki olayı bilmezsek, sonraki olayı kavrayamayız. Ya da yanlış değerlendiririz.

TARİHİN KONUSU

İnsanların faaliyetleri ve bunların sonuçlarını incelemektir.

İnsan faaliyetleri önce düşünce olarak ortaya çıkar, daha sonra uygulama alanına konulması ile olgu ve olaylar şekline dönüşür.

Olgu: Fetih hareketi, Anadolu'nun Türkleşmesi, Nüfus artışı.

Olay: İstanbul'un Fethi, Malazgirt savaşı, Bir çocuğun doğumu

TARİH FELSEFESİ

- Tarihi tecrübeleri günümüz meselelerinin çözümü için yeniden yorumlamaya Tarih Felsefesi denir.
- Yunanca'da phileo (sevgi) ve sophia (bilgelik) kelimelerinin yan yana gelmesinden oluşuyor... fihilosophia (bilgelik sevgisi).
- Felsefe: -Varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılması;
-bir bilimin ya da bilgi alanının temelini oluşturan ilkeler bütünü
-tarih felsefesi, orman felsefesi vb
- Bir konudaki olayların neden ve sonuçları üzerine soyut düşünce ileri sürmek-felsefe yapmak!

- **TARİHİN TASNİFİ (SINIFLANDIRILMASI)**

- 1)- **Zamana** Göre Sınıflandırma: (Örnek: Ortaçağ tarihi,15. yüzyıl tarihi gibi...)
- 2)- **Mekana(Ver)** Göre sınıflandırma: (Örnek: Türkiye Tarihi, Roma tarihi, Avrupa tarihi gibi...)
- 3)- **Konuya Göre** Sınıflandırma: (Örnek: Tıp Tarihi, Sanat tarihi, Ormancılık Tarihi gibi...)

Tarihe Yardımcı Bilimler

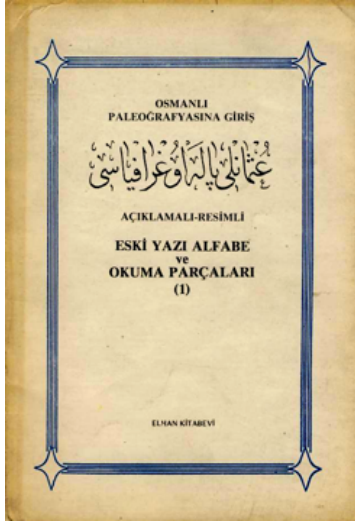
- 1. Arkeoloji
- 2. Paleografya-eski yazı bilimi
- 3. Etnografya-gelenek görenek bilimi
- 4. Etnoloji- ırk bilim
- 5. Epigrafya- yazıt bilimi
- 6. Filoloji - dilbilim
- 7. Nümizmatik (Meskukat) (Sikkecilik, Para [koleksiyonculuğu](#) da denir
- 8. Fiziki Antropoloji- insanın fiziksel özelliklerine göre sınıflandırır
- 9. Paleantropoloji- insanın zaman içindeki değişimini fiziksel bakımdan fosillerde inceler
- 10. Sosyoloji- toplum bilim
- 11. Diplomasi- milletlerarası ilişkileri yürütme işi
- 12. Kimya -
- 13. Sicilografı (Mühür Bilgisi)-mühürlerin doğruluğunun belirler
- 14. Heraldik- Armabilim

1-Arkeoloji: Arkhaios" (eski) ve "Logos" (bilim): Eski Kültür ve Uygarlıkları, onlardan kalan maddi kalıntıları açısından inceleyen; yer ve zamanını saptamakla uğraşan bir bilimdir.

Maddi kalıntılar terimiyle insan elinden çıkan, insan düşüncesinin ürünü olan eserler, alet ve malzeme ile ev eşyaları, sanat yapıtları kastedilir. Bu yönüyle arkeolojiyi, geçmiş zaman insanların "el emeği göz nuru " olarak tanımlayabiliriz.

Eski Yunancanın "**Arkhaios**" (eski) ve "Logos" (bilim) kelimelerinden türetilmiş olan arkeoloji kelime olarak (Osmanlıca "**Atikiyat**") "Eskinin Bilimi" anlamına gelirse de diğer bütün bilim dallarının kaynağı "anası " durumundadır. Tarih ve [arkeolojide](#), erken bir dönemi veya '[klasik dönem](#)' öncesi bir [arkeolojik kültürü](#) tanımlar. [Yunan Arkaik Dönemi](#) (yaklaşık MÖ 800 - MÖ 500).

2. Paleografya: Geçmişte kullanılan yazıları okuyan bilimdir.

SABİT ALFABETİ				
ا	'alep	ل	lamed	ل
ب	bet	م	mem	م
ج	gimel	ن	nun	ن
د	dalet	س	samek	س
ه	he	و	ayin	و
و	waw	ز	pe	ز
ز	zayin	ح	tsade	ح
ح	het	ق	qop	ق
ت	tet	ر	reî	ر
ي	yod	س	sin	س
ك	kaf	ط	taw	ط

2. Paleografya

Geçmişte kullanılan yazıları okuyan bilimdir.

3. Etnografya: Bir toplumun gelenek ve görenekleriyle ilgili özellikleri araştıran ve anlatan bilimdir.

4-Budunbilim (etnoloji): [insanların ırklarına](#) ayrılışını, ırkların kökenini, oluşumunu, yeryüzüne yayılışını, aralarındaki bağıntıları ve bunların töre, [dil](#) ve [kültür](#) niteliklerini, genel [yasalar](#) çıkarmak amacıyla inceleyip karşılaştıran, geçmişte yaşamış ve halen yaşamakta olan değişik kültürleri karşılaştırmalı olarak inceleyen bilim dalına verilen isimdir.

5-Yazıt bilimi ya da epigrafi: Konusu yazıtları ve tarihî yapıtlardaki yazıları incelemek olan bilim dalıdır. Yazıt bilimi, [tarihe](#) yardımcı bir daldır. Bu bilimle uğraşan kişilere yazıt bilimci ya da epigrafist denir.

6-Filoloji: Dil bilimidir. Diller arasındaki ilişkileri inceler.

7-Nümizmatik, sikke ve madalyonların tarihi ve tanımıyla uğraşan; Tarih biliminin alt kolu olan bilim dalının adıdır. Sikke anlamına gelen Grekçe “nomisma” ile Latince “numisma” kelimelerinden türemiştir. Bu bilim dalında uzman kişilere “Nümizmat” adı verilir.

8- İnsan bilimi ya da antropoloji: İnsanın ve insanlığın incelenmesini konu alan bilim dalıdır. İki anlamda holistiktir: Tüm zamanlarda yaşamış olan veya yaşayan bütün insanlara ilişkindir ve insanlığın tüm boyutlarını kapsar. Prensipite, tüm toplulukların tüm kurumlarıyla ilgilenir. Antropoloji özellikle kültürel görecelilik, bağlamın derinlemesine incelenmesi ve kültürler-arası karşılaştırmalara verdiği önem ile diğer sosyal disiplinlerden ayrılır. Fiziki antropoloji, insanın fiziksel özelliklerini metrik ve morfolojik yöntemlerle araştırır. Toplum genetik yapısını esas alarak yaşayan insan gruplarının çeşitliliğinin nedenlerini bulmaya çalışır.

- 9- Paleoantropoloji:** fiziksel ya da biyolojik [paleontoloji](#) olarak da tanımlanan bilim dalı. Paleoantropoloji insan ve bağlantılı türlerin zaman içerisindeki değişimini fosil kayıtlarına dayanarak açıklar. Burada türler arası ilişki [genetik](#) ya da [anatomik](#) yapıya bakılarak açıklanır.

Paleoantropologlar: Çalışmalarında kemik kalıntıları, ayak izleri ve fosillerden yararlanırlar.

- 10-Sosyoloji:** İnsan toplumlarını bilimsel, sistematik ve eleştirel olarak inceleyen sosyal bir bilimdir. Sosyolojinin araştırma konusu toplum ve toplumsal yaşamla ilgili olgu ve olaylardır. Toplumun yapısı, organizasyonu, değişimi, işleyişi, sosyolojinin ilgi alanı içine girer.
- 11- Diplomasi:** Milletlerarası ilişkileri yürütme ve yönetme mesleği ile bu mesleğin uygulama alanıdır.

Diplomasinin birinci niteliği "müzakere"dir. Barış esas amaç olmak üzere, savaş için müzakere dahil diplomasinin sınırları içine girer.

Bu gün için diplomasi yalnız siyasi nitelikte olmayıp, ekonomik, teknik, kültürel, askeri yönleri de çok gelişmiştir.

- **12-Kimya** : C14 metodunu kullanarak eski kullanılmış araç ve gereçlerin yaşları hakkında bilgi verir.
- **13- Mühür Bilimi (Sicilografi)**: Resmi belge ya da yazışmalardaki mühürlerin doğruluğunu, dolayısıyla belgelerin geçerli olup olmadığını inceler.
- **14-Heraldik**: Eski devirlerden günümüze kadar toplumlarda kullanılan [arma](#), [bayrak](#) ve [unvanları](#) inceleyen bilim dalıdır. Arma, bayrak, mühür ve unvan bazı meselelerin aydınlatılmasında tarihçiye yardımcı olmasından dolayı tarihin yardımcı bilimlerinden biri olarak sayılmaktadır.

ORMANCILIK TARİHİ

Bilindiği gibi tarih, sosyal bilimlerin bir dalı olup, toplumların yaşamlarını yer zaman göstererek çeşitli yönleriyle inceler ve günümüze aktarır. Tarih bilimi, geçmişteki insan topluluklarının siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik vb. alanlardaki etkinlikleri konusunda bizleri aydınlatmak ve uyarmakla birlikte, aynı zamanda bizden sonraki kuşakları da düşünce ve eylemlerinde yönlendirici ve eğitici bir role de sahiptir.

Tarih bilimi, sadece geçmişteki olayları incelemek ve bu olayların ardındaki nedenleri açıklamakla yetinmez, günümüzün ve geleceğin politikasına ışık tutar. Bu bakımdan bugün varılan durumu anlayabilmek ve değerlendirebilmek, günümüzün ve geleceğin sorunlarına çözümler üretebilmek için, tarihle ilgilenmek ve geçmişle ilgili araştırmalar yapmak gerekir.

Tarih Bilimi ve Ormancılık Tarihi ile İlişkisi

Tarih bilimi çeşitli bilim dalları için büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle, hemen bütün bilim ve sanat dalları geçmişi araştırmaya yönelmiş ve dolayısıyla tarih bilimi çeşitli dallara ayrılmıştır. Örneğin, iktisat tarihi, sanat tarihi, tıp tarihi, sosyal tarih, edebiyat tarihi, hukuk tarihi, ziraat tarihi, dinler tarihi, bilimler tarihi, teknikler tarihi vb. gibi.

Ormancılık tarihi de bu sayılanlar arasında yer almakta ve pek çoğu ile yakın ve uzak ilişki içinde bulunmaktadır.

“Toplumun orman ürün ve hizmetlerine olan gereksiniminin sürekli olarak karşılanması ve aynı zamanda ormanların varlığının devamı için yürütülen etkinlikler”

Ormancılık tarihi, geçmişte yaşamış insan topluluklarının ormanla ilişkilerini sosyal, siyasal, ekonomik ve teknik alanlardaki gelişmelerle birlikte neden sonuç ilişkileri içerisinde belgelere dayanarak yer ve zaman göstererek tarafsız biçimde inceleyen ve anlatan bir bilim dalıdır.

Tarihi ilişkiler hakkında ormancının bilgisi yoksa geçmişte çeşitli etkilerin sonucu olmuş yaşlı bir orman parçasına müdahale doğru ve başarılı bir sonuca ulaşması rastlantıya bağlı kalacaktır.

Bugün ülkeler ve bölgeler itibariyle çok değişik orman mülkiyetinin oluşumunu yalnız tarihsel araştırmalar açıklayabilir. Yine köylülerin ormandan yararlanma haklarının yasalarda yer alması ve günümüze kadar varlığını sürdürmesi ancak tarihsel ilişkiler içinde doğru olarak değerlendirilebilir.

Aynı şekilde tarihi gelişmeler bilinmeksizin çeşitli ülkelerin ormancılık ile ilgili yasal düzenlemelerin gerekçelerini açıklamak güçtür.

Ormancılık tarihi, ormancılık için gerekli olan uzun dönemli ve çok yönlü planlamalara olanak sağlar ve ormancılık bilimlerinin her dalı için çok önemli bir yardımcı rolü oynar.

Ormancılık Tarihi ve Kapsamı

Ormancılık bilimlerinin bir dalı olan ormancılık tarihi, insan toplulukları ile ormanlar arasındaki ilişkilerin geçmişteki seyrini inceler, günümüzdeki ve gelecekteki gelişmeleri belirler. Toplumların değişik dönemlerde ormanlardan ne türlü talepleri bulunduğu, ormanların zamanla değişen işlevlerinin neler olduğu, ormanların oluşumu ve gelişimi üzerinde toplumların ne gibi etkiler yaptığı “ormancılık tarihi” kapsamını oluşturur.

Ormanlar üzerinde bilinen ilk insan müdahalelerin söz konusu olduğu dönem, ormancılık tarihinin başlangıcı kabul edilmektedir. Bu dönem ilkçağ olup, tarih öncesi dönem ormancılık tarihinin kapsamı dışındadır .

Tarih öncesi dönem, orman tarihinin (Doğa Tarihi) kapsamına girer. Orman tarihi bu dönemdeki insan etkilerinin olmaksızın, yalnızca iklim ve yetiştirme ortamının gücü ile ormanın gelişmesini ele alır ve bunun için de paleobotanik, klimatoloji, dendroklimatoloji ve arkeolojiye dayanır.

Özellikle polen analizleri sayesinde geçmişin vejetasyonu hakkında bilimsel tahminler yapılması aynı zamanda eski çağlardaki insanların ormanlar üzerine etkileri konusunda önemli bulgular elde edilmesi mümkün olmuştur.

Doğaldır ki, orman tarihinin bulguları ormancılık tarihine önemli katkılar sağlamaktadır.

Ormancılık Tarihinin Önemi ve Gereği

Denilebilir ki, tarihle en çok ilgilenen bilim kollarından birisi de, ormancılık bilimidir. Bunun başlıca nedeni, ormanların yaşam sürelerinin insan ömründen çok daha fazla olması ve ormancılığın temelini oluşturan insan-orman ilişkilerinin çok uzun bir geçmişe sahip bulunmasıdır. Gerçekten, geçmiş dönemlerde insan topluluklarının ormanlar üzerindeki çeşitli etkileri, günümüzün ormancılığını oluşturmuştur.

Ormancılık Tarihi ile İlgili Örnek Olaylar

1- Anadolu Ormanlarının Tarihi

Anadolu'nun orman durumu hakkındaki bilgiler İç Anadolu'nun çok eski zamanlardan beri ormansız olduğunu ve step vejetasyonu ile kaplı bulunduğunu göstermektedir (BERNHARD, 1935).

Erken Holosen dönemi (günümüzden 11 bin yıl öncesi) vejetasyonuna ilişkin polen analizlerinin verilerine dayanılarak İç Anadolu step bölgelerinin bugünkü doğal durumdan daha geniş bir alanı kapladığının söylenebileceği belirtilmektedir (AYTUĞ-GÖRCELİOĞLU, 1994).

Güneybatı Anadolu'nun denize bakan alçak yerlerinde ve 800 m yüksekliğe kadar olan yamaç eteklerinde ise Akdeniz vejetasyonun bulunduğu *Quercus infectoria*'nin (Mazı meşesi, herdem yeşil) egemen olduğu ve ayrıca bu vejetasyon kuşağında *Pinus brutia*'nin da çok yaygın biçimde görüldüğü; yeterli yağış alan 800-2000m yükseltiler arasında soğuğa dayanıklı ve yaprağını döken özellikle meşe türleri gibi ağaçların da karışık olarak bulunduğu ibrelili ağaç ormanlarının yer aldığı anlaşılmaktadır.

Batı Anadolu'nun ibrelili-yapraklı karışık orman kuşağında, Güneybatı Anadolu'nun dağ ormanlarındaki *Abies cilicica* ve *Cedrus libani* gibi türlerin yer almadığı saptanmıştır.

Öte yandan Anadolu'nun bitki örtüsüne ilişkin polen analizleri, günümüzden 16.000 yıl öncesinden 4.000 yıl öncesine kadar Anadolu'da ormanlık alanların azalmadığını, tersine gitgide arttığını, 4.000 yılından bu yana ise giderek azaldığını göstermektedir. Bu durumun, insan topluluklarının doğaya aşırı ve bilinçsiz müdahalesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Bilindiği üzere, Anadolu'nun toprakları çeşitli çağlarda sayısız yerleşmelere ve uygarlıklara sahne olmuştur.

Bir yandan İç Anadolu'da Hititlerden başlamak suretiyle Frigyalılar ve Lidyalılar ve Lidya egemenliğine son veren Persler, diğer yandan sahil kısımlarında Finikeliler, Yunanlılar ve Romalılar Anadolu ormanlarından geniş ölçüde yararlanmış ve bu ormanların tahribinde önemli etkileri olmuştur.

Yine, Yunan, Roma ve Bizans dönemlerinde de Anadolu ormanlarının tahribatı devam etmiştir.

Özellikle Büyük İskenderin (M.Ö. 356-323) Anadolu'yu istilasından sonra Anadolu'nun doğal kaynakları insafsız bir biçimde sömürülmeye ve tahrip edilmeye başlamıştır.

(BRİCE, 1964), Roma İmparatorluğu döneminde Anadolu ormanlarının gemi yapımı, madenlerin eritilmesi, katran üretimi ve yeni tarım alanları elde etmek amacıyla büyük ölçüde ve aşırı bir biçimde tahrip edilmiş olduğuna işaret etmektedir.

Bilindiği üzere X. yüzyıldan itibaren Anadolu toprakları Türk kavimlerinin istilasına uğramış ve XI. yüzyıldan itibaren de kesin olarak Türklerin egemenliğine girmeye başlamıştır.

Anadolu'da sürekli bir iskânın başlamasıyla ile ormanlar da hemen her ülkede olduğu gibi tarım alanı ve otlak kazanmak amacıyla tahrip edilmiştir.

2-Orman Mülkiyetinin Doğuşu ve Gelişimi

İlk zamanlarda ormanlar herkesin dilediği gibi kullandığı kolektif bir mülk karakterindeydi.

İnsan topluluklarının aile, köy ve komün biçiminde yapılaşması ve bunların orman ürünlerine olan gereksinmelerini sağlamada güçlüklerle karşılaşması aile, köy ve komün mülkiyet haklarının ormanlar üzerine de uzanmasına yol açmış ve böylece ilk orman mülkiyeti doğmuştur.

Sürekli bir gelişme gösteren insan topluluklarının komünlerden kentlere doğru büyümesi, orman ürünlerine gereksinmeyi daha da arttırmış ve ormanlardan yapılan yararlanma ilk kez komün ormanları ve küçük kişi ormanları olarak ortaya çıkan mülkler üzerinde mülkiyet haklarının kuvvetlenmesine neden olmuştur.

Bilindiği gibi, ormana sahip olma konusunda ilk ve genel girişimler Orta Çağ'da krallar ve derebeyleri tarafından bazı emirnameler ve nizamnameler çıkarılması ile başlamıştır. Avrupa'da göçebe German ve Gall kavimlerinin bulunduğu zamanlarda ormanlar her sınıf tarafından paylaşılabilir bir kamu mülkü kurumundaydı. Feodalizm başlayıp bakir yerlere zorla sahip olma durumu ortaya çıkınca, başıboş mülkiyete son

verilmiş Avrupa ormanları krallar, bazı soylu kişiler ve vasallar (*) Vasal sözcüğü, bir derebeyinin himayesine girip kendini onun hizmetine vakfeden ve sadakat gösteren kimse için kullanılmaktadır) arasında bölünerek feodal sistemin toprak yapısı içinde yer almıştır (GREELEY, 1953).

Genel olarak yerleşmelere kuvvetle bağlı bulunan mülkiyet kurumu, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde birbirlerine benzer biçiminde bir oluşum ve gelişim göstermiştir. Gerçekten, aşağıda açıklanan Almanya-Fransa, İsviçre ve İngiltere'deki durum bu yargıyı doğrulamaktadır.

Almanya'da ilk zamanlarda bir aşiret ve klan mülkiyeti gözlenmekte ve arazi mülkiyeti henüz gelişmemiş durumundaydı. Ormanlar kolektif bir mülkiyetin konusu **olup, yerleşme yerlerine uzak olan ve Mark Ormanı** adını alan geniş alanların her türlü ağacı, gölü, deresi, bataklığı vb. **umumun yararlanmasına açık bulunmaktaydı** (Mark, ilk zamanlarda Almanya'da komünler tarafından topluca sahip olunan arazidir).

Yerleşme yerlerine daha yakın kısımlar ise, o yerde yaşayanların hayvanlarının otlatılmasına ayrılan ve yine ormandan açılmış yerler olarak kullanılan arazi durumundaydı. Her özgür kişi, avlanma, balıkçılık, ağaç kesme, otlatma ve tarım amacı ile kolektif nitelikteki bu alanlar üzerinde hak sahibiydi. Arazi üzerindeki kişisel mülkiyet sadece yerleşme yerini ve hemen yakınındaki tarım alanını içine almaktaydı. (HESKE, 1938)

Daha sonraları Mark'a karşı hükümdarlık kudretini temsil eden **BAN (*)** ortaya çıkmıştır (*) Ban, içinde avlanmanın, tarla açmanın, otlatmanın kral tarafından yasaklanmış olduğu ormanlardır. Ban ilk kez, soyluların ve maiyetlerinin çıkarlarını korumak amacıyla avlanmayı yasak etmek ve sınırlamak biçiminde belirmiş ve daha sonraları arazi açmaları, otlatma, orman ağaçlarının kesilmesini de kayıt altına alacak biçimde gelişerek etki alanı arttırmıştır. Alman ormancılığında kuşaktan kuşağa geçmek ve uygulanmak suretiyle Ban devlet ve kraliyet kuvvetini yüzyıllar boyunca temsil etmiştir.

Alman ormancılık politikasının ortaya çıkmasında Mark ve Ban arasındaki sürekli mücadelenin büyük rolü olmuştur.

Her özgür kişinin yararlanmasına açık olan Mark ormanları, Ortaçağ'da kraliyet ve feodal sistemin gelişmesi ile krallar ve soylular tarafından ele geçirilmiş ve bu yüzden büyük ölçüde azalmıştır.

Ortaçağ'da kentlerin kurulmaya başlaması ile orman mülkiyetinde kent ormanları ortaya çıkmıştır. Öte yandan bazı din kurumları da bağışlardan ve kilise nüfuzundan yararlanarak orman sahibi olmuşlardır.

Ortaçağ'da, orman mülkiyeti oldukça karışık bir durum göstermektedir. Ormanlar birinci derecede haneden mensupları ve diğer soylular, ikinci derecede de kentler ve kilise kurumlarının ellerinde bulunmaktaydı.

Feodal dönemin alman ormancılığından arta kalan kavramlarından biri de Fief(*)'dir (Fief, Timar ve Zeamet karşılığı kullanılmaktadır). Fief, krallar ve soylular tarafından sadakat yemini ettirilerek ya tebaalarına ya da nüfuzlu arazi sahiplerine kendi ormanlardan verilen kısımlardı ve bir yararlanma hakkıydı.

Ortaçağ'ın kapanışını izleyen dönemde, XVII. yüzyılda feodal beylerin sahip oldukları ormanlar, kimsenin üzerine hak iddia etmediği alanlara doğru yayılarak bir artış göstermiştir. Büyük savaşların tahripleri, özellikle Otuz Yıl Savaşları (1618-1648) pek çok köyün yıkılmasına ve terk edilmesine neden olmuş ve bu köylerin civarındaki arazi derebeylerin eline geçmiştir. Bundan başka derebeyleri, özellikle madenler civarındaki ormanlara, maden işlerinin ağaç gereksinmesini karşılamak amacıyla el koymuşlardır.

Feodal derebeylere ait orman alanlarının önemli derecede artışına neden olan etkenlerden biri de, Almanya'da XVI. yüzyılda başlayan reform hareketleridir. Birçok manastır ve kiliseye ait geniş orman alanları bu hareketler sırasında derebeylerinin ormanlarına katılmıştır. Ayrıca, Mark sistemin bozulması, komün ormanlarının büyük bir kısmının da derebeylerinin ormanlarına eklenmesi sonucunu doğurmuştur.

Ortaçağ'ın sonlarına doğru komün ormanlarının bölünüp parçalanması ile ortaya çıkmaya başlayan küçük köylü ormanları, bu çağı izleyen XVI., XVII. ve XVIII. yüzyıllarda da gözükmeyi sürdürmüştür.

XVIII. yüzyılın sonlarına kadar, derebeylerin elinde bulunan orman mülkiyeti gelişmesini sürdürmüş ve önemli derecede artmıştır. Bununla beraber, XIX. yüzyılın başlangıcında ortaya çıkan büyük politik devrimler ve buna paralel olarak modern devlet kavramındaki gelişmeler bu tip ormanların hukuksal statüsünde çok büyük değişikliklere neden olmuştur.

Alman ormancılığındaki değişikliğe, bir yandan eyalet meclislerinin yeniden kurulması ve soylulara ait orman mülklerinin eyalete geçmesi, öte yandan Fransız İhtilali ve bunu izleyen dönemde ortaya çıkan liberal akımlar derin biçimde etki yapmıştır.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında Bismark tarafından kurulan Alman Birliği zamanında her eyalet kendine özgü bir ormancılık politikasına sahip bulunmaktaydı.

Bu dönemde, özellikle özel ormanlar konusunda çeşitli eyaletler arasında farklı tutumlar görülmüş ve bir takım eyaletler özel orman mülkiyetine geniş özgürlük tanırken, diğer bir kısma da bu ormanların denetim altına alınmasında ısrar etmiştir. Orman mülkiyetinin doğuşu ve gelişmesi bakımından **Fransa'yı IX. yüzyılın sonuna kadar Almanya ile birlikte düşünmek mümkündür.**

Romalıların Fransa'yı fethinden sonra sahipsiz yerler genellikle devlet veya imparatorluk mülkiyeti olarak ilan edilmiş, kamu yönetiminin denetimi altına geçmiştir. Diğer yerler ise, büyük miktarda Galli şeflere yani, yerli halk arasındaki nüfuzlu kimselere veya Vasallara bağışlanmıştır. Bağışlanan bu arazi üzerindeki ormanlardan daha sonra feodal dönemin arazi yapısını oluşturan aile mülkleri ile şövalyeler, soylular ve senyörlere ait avlanma ormanları doğmuştur.

Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra, kilise nüfuzu hızla artmış ve bu nüfuzla dayanarak din kurumları mülklerini önemli miktarda genişletme olasılığını bulmuşlardır. Belirtildiğine göre IX. yüzyılda Fransa toplam arazisinin üçte biri kilisenin eline geçmiştir. Bunun bir sonucu olarak da kilise Fransız İhtilali'ne kadar orman mülkünün en büyük maliki olarak görülmüştür.

XVIII. yüzyılın sonlarında meydana gelen Fransız İhtilali eski kırsal yapıyı büyük ölçüde değiştirmiş, köylü ve komünlere toprağın bir kısmını elde etme de eşit olanak vermiştir. Pek çok kraliyet ormanı ve bazı soylulara ait mülkler ulusal mülk haline getirilmişlerdir.

Bütün bu karışıklıklardan sonra, XIX. yüzyılda durum istikrar kazanmış ve bunun sonucu olarak Modern Fransa'da üç çeşit orman mülkiyeti doğmuştur. Bunlarda devlet, komün veya belediye ve kişi mülkiyetleridir.

İsviçre, IV. yüzyılın sonuna kadar Romalıların egemenliği altında kalmış ve V. yüzyılda Fransız yönetimine geçmiştir. Gerek bu dönemde, gerekse bunu izleyen ve XIII. yüzyıla kadar geçen zamanda, yerleşim ve tarım alanlarının artması sürmüş, hatta çok yüksek rakımlı yerlere kadar uzanarak ormanlardan açmalara neden olmuştur.

XIX. yüzyılda çok sayıda komünlerin doğal kaynaklarını yönetme işletme konusunda önce kantonlar ve daha sonra federasyon halinde birleşmeye doğru gittikleri ve bu birleşmenin yararlı olduğunu anladıkları görülmektedir. Halen var olan 1 milyon hektarlık orman alanının üçte ikisine sayıları 3000'in üzerinde olan komünler sahip bulunmakta ve bunlar İsviçre ormancılığında ve ulusal politika da önemli bir yer tutmaktadır. Ormanların geri kalan kısmına da özel kişiler, kantonlar ve konfederasyon sahip bulunmaktadır.

İngiltere'de orman mülkiyetinin doğuşu ve gelişimi yerleşmeler ve nüfus artışı ile sıkı sıkıya ilgili bulunmaktadır.

Romalıların işgali sırasında İngiltere'nin büyük bir kısmının ormanlarla kaplı bulunduğu bilinmektedir. Gerek Romalılar ve gerekse daha sonraları V. yüzyıldan XI. yüzyıla kadar gelen çeşitli istilacı kavimler bu orman örtüsünü çeşitli biçimde tahrip etmiş ve değiştirilmiştir (EDLIN, 1958).

Ormanlarla ilgili ilk kısıtlayıcı hükümler genellikle avlanma konusunda olmuş ve bununla ilgili olarak çeşitli kurallar konulmuştur. Özellikle XI. yüzyılın başlarında Normanların İngiltere'yi fethinden sonra, kraliyet ormanları hakkında esaslı yasaklayıcı hükümler getirilmiştir.

1483 yılında IV. Edward zamanında ilk defa orman içinde yaşayan halka kendi mülklerine sahip olma hakkı tanınmış, ağaç kesme ve satış izni verilmiştir (GREELEY, 1953).

XIX. yüzyılın sonlarında çeşitli nedenlerle azalmış olan ormanların %97'si özel arazi sahiplerinin ellerinde bulunmakta ve bu kimseler tarafından genellikle, spor, sanat ve çeşitli alanlardaki gereksinimlerini karşılamak amacıyla kullanılmaktaydı.

İngiltere ancak XIX. yüzyıldan sonra ormanlara gereken önemi vermiş ve XX. yüzyılın ilk yarısında ormancılık politikası yönünden önemli çalışmalar başlamıştır. Devlet daha sonraki tarihlerde, bir yandan yeniden orman yetiştirme yolundaki çalışmalar yaparken, öte yandan da özel orman sahiplerini de bu yolda özendirici ve yardımcı etkinliklere yöneltmiştir.

Ormancılığı ileri ve mülkiyet konusu istikrar kazanmış olan ülkelerdeki orman mülkiyetinin doğuşu ve gelişimi göstermektedir ki, ormanlar başlangıçta herkesin gelişigüzel yararlanmasına açık tutulmuş ve mülkiyet konusunda herhangi bir kısıtlayıcı düzenlemeye gidilmemiştir.

Feodal çağlarda genellikle derebeylerine ait mülkler büyük bir artış göstermiş ve yine bu dönemlerde bazı yerlerde komün ormanlarının paylaşılması sonucunda küçük köylü mülkiyeti doğmuştur.

XVIII. yüzyılın sonlarına ve XIX. yüzyılın başlarında ortaya çıkan büyük politik devrimler ve devlet anlayışındaki yenilikler, özellikle derebeylerine ait orman mülkiyetinin ortadan kalkmasına neden olmuş ve orman mülkiyetinde bu tarihten sonra bir istikrar sağlanmıştır.

Denilebilir ki, Türkiye’de de ormana vaki müdahaleler tüm dünya ülkelerinde bir benzerlik göstermektedir. Genel olarak mülkiyetin doğuşu incelenirken mülkiyeti etkilediği görülen politik, sosyal ve ekonomik faktörler, Türkiye için de söz konusu olmuş ve orman mülkiyetinin gelişimi Avrupa ülkelerine benzer biçimde ve hemen aynı zamanlarda olmuştur.

Osmanlıların XIII. yüzyılda Anadolu’ya gelip yerleşmelerinden çok önce Anadolu toprakları üzerinde bir takım uygarlıkların kurulduğu bilinmektedir. Bir yandan İç Anadolu’da, Hititlerden başlamak suretiyle Frikyalılar, Lidyalılar ve Persler, öte yandan sahil kısımlarında Finikeliler, Yunanlılar ve Romalılar ormanların tahribinde büyük rol oynamışlardır. Özellikle Romalılar döneminde, Anadolu’da tarım alanı ormanlık alan aleyhine genişlemiştir (YİĞİTOĞLU, 1936).

Roma İmparatorluğu’ndan sonra, önceleri Araplar ve daha sonraları Türkler tarafından Anadolu’nun istilasına girişildiği ve özellikle XI. yüzyıldan itibaren Anadolu’nun Türk egemenliğine girdiği görülmektedir.

Anadolu’da sürekli yerleşmenin başladığı ve buna paralel olarak da ormanların hemen her ülkede olduğu gibi tarım arazisi ve otlak kazanmak amacıyla tahrip edildiği, kurulan devletlerin arazi rejimine bağlı olarak çeşitli etkiler altında kaldığı şüphesizdir. Anadolu’da kurulan Türk-İslam devletlerinin arazi rejimlerine kısaca göz atmak, orman mülkiyetinin doğuşu ve gelişimini anlamak yönünden gereklidir.

İslamiyet’in ilk zamanlarında, savaşlarda elde edilen arazi ganimetten sayılır ve savaşa katılanlar arasında paylaşılır ve beşte biri de hazineye (Beytülmal) ayrılırdı. Genel olarak özel mülkiyete dokunulmaz, ancak ondan arazi vergisi yerine geçen öşür (ürünlerin 1/10) veya haraç alınırdı (BERKİ, 1957).

Bununla beraber, toprak savaşarak alındığı takdirde, özel mülk oluşuna bakılmaz ve paylaşıldı. Fethedildikten sonra gazilere veya diğerk Müslümanlara dağıtılan araziden öşür (ürünlerin 1/10'u) alınır ve bu arazi öşür arazisi olarak isimlendirilirdi. Bazı arazi de, fethedilmiş olduğı halde, sahipleri olan Müslüman olmayan kimselerin elinde bırakılır, bunlardan haraç alınır ve bu araziye de haraç arazisi denilirdi. Gerek öşür gerekse haraç arazi özel mülkiyetin konusu olmaktadır.

Daha sonraları, savaşlarda elde edilen arazisinin savaşa katılanlara dağıtılması usulü kaldırılmış ve toprağın ve toprağın rakabesi (kuru mülkiyeti) devlet için alıkoyulmuştur.

Öte yandan, İslamiyet'te bir kısım mülk arazisinin vakfedildiğı bilinmektedir. Bu topraklara hiç kimse tarafından el uzatılmazdı.

Bu duruma göre, İslam'da araziyi mülkiyet bakımından üçe ayırmak mümkündür.

- 1- Özel mülkiyetteki arazi (Mülk arazisi)
 - a) Öşür arazisi
 - b) Haraç arazisi (Osmanlı döneminde, Müslüman olmayan yurttaşların devlete ödemekle yükümlü oldukları vergi).
 - c) İktâ usulü ile sahip olunan arazi (Bir kişinin mülkiyetinde olmayıp devlete ait olan toprakların vergilerinin veya gelirlerinin asker veya sivil erkâna hizmet ve maaşlarına karşılık verilmesi olarak tanımlanır.
- 2- Devlet mülkiyetindeki arazi (Miri arazi)
- 3- Mülk araziden vakfedilen arazi (Vakıf arazi)

Bu arazi rejimi Abbasilerin egemenliğine son veren, Selçuklular döneminde bazı değışikliklere uğramıştır. Bununla beraber, gerek Büyük Selçuklularda gerekse Anadolu Selçuklularında arazi yine Mülk, Miri ve Vakıf olarak üç kısma ayrılmıştır.

Mülk arazi (özel mülkiyetteki arazi), özellikle Anadolu Selçuklularında, miri araziden ayrılmak suretiyle çeşitli nedenlerle kişilere verilen arazi olup, bu türlü araziye elde kimseler burada her çeşit tasarruf hakkına sahiptirler. Bunların toprağı elinden alınamaz, araziye isterse miras bırakılabilir, satar, hibe ve vakıf edebilir. Satılan arazinin, alan kimsenin mülkü haline gelmesi ve mülk arazinin sahibine geniş haklar tanınması özel mülkiyetin artmasına neden olmuştur.

Miri arazi ise, toprağın rekabesi devlette kalmak üzere, devlete hizmet edenlere hizmet karşılığında, çeşitli şekillerde (Has, İktâ ve Timar) dağıtılmış durumdaydı. Has, yalnız

hükümdarlara tahsis edilen; İktâ ise, vezir, emir ve devlet adamlarına görevlerine karşılık verilen dirliklerdir. Timar, sipahilere tahsis edilirdi (ONAR, 1960).

Vakıf araziye gelince, orijin itibariyle miri araziden ayrılmış yerlerdir. Bu arazinin öşür ve resimleri bilim ve sosyal kurumların giderlerine tahsis edilmiştir.

İslam'da ve Selçuklularda olduğu gibi, Osmanlılarda da fethedilen ve kuru mülkiyeti devlet hazinesine alıkonulan arazi Miri arazi olarak adlandırılmıştır. Bu topraklar özellikle savaşlarda yararlık gösteren kimselere Timar, Zeamet ve Has adı altında verilmiştir. Bu kimseler arazinin maliki olamazlar. Hatta bu toprakları fiilen kullanamazlar ve semerelerini de toplayamazlardı. Arazinin kuru mülkiyeti devlete, yararlanma hakları başkalarına ait olur; timar, zeamet ve has sahipleri de bu toprakların öşür, haraç, ferağ ve intikal harcı gibi Miri menfaatler denilen hâsılatını hizmetleri karşılığında alırlardı. Timar ve Zeametlerin dağıtımındaki yolsuzluklar nedeniyle Tanzimat'ın ilanı (1839) ile bu timar ve zeamet usulü (dirlik) kaldırılmıştır.

Osmanlılar döneminde özellikle Arazi Kanunu'ndan önceki dönemde, devletin ormanlarla ilgilenmesi, özellikle Tophane ve Tersane ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bazı ormanlar hakkında koruyucu nitelikte bir takım önlemlerin alınması ile başlamış ve böylece devlet ormanlarının temeli atılmıştır.

Öte yandan, bu dönemde Tersane ve Tophane ormanlarından başka bazı ormanlarında bulunduğu işaret edilmektedir. Bunlar Miri Kuru, Koruyucu Hümayun, Hassa Korusu, Cibali Mubahadaki ormanlar ile özel mülkiyete konu olan Miri arazi ve Mülk arazi üzerine bulunan ormanlar, köylere ait ormanlar ve Vakıf ormanlardır. Ancak eldeki tarihsel belgelere ve literatüre dayanarak bu dönemde varlığına işaret edilen bu türlü ormanların hukuksal nitelikleri hakkında tam bir yargıya varmak zordur.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde araziye ilişkin ayrıntılı bir kanun ilk kez 1858 yılında çıkarılmış olan Arazi Kanunu'dur. Bu kanun ülke topraklarını beş grupta toplanmıştır.

Ormancılığın Gelişim Evreleri

1. Barınma ve beslenme evresi
2. Düzensiz ağaç kesimi evresi
3. Ormanı koruma evresi
4. Teknik ormancılık evresi

1-Barınma ve beslenme evresi

- İlk insanların yaşamı yaşamaya en uygun ortam olan ormanlarda başlamış ve tümüyle ormanların sağladığı olanaklara bağlı kalmıştır. Yaşamını sürdürebilmek için ormanlardaki meyvelerden ve hayvanlardan yararlanmayı, her türlü araç gerecini ağaçtan yapmayı öğrenmiştir. İnsanların ormandaki ilkel yaşama biçiminin bugün de sürdüğüne ilişkin örnekler mevcuttur.
- Gerçekten avcılık, bugün de Kanada ve Sibirya'nın kuzeyinde Tayga (ağaçlı) ve Tundra'larda (60⁰ kuzeyi ağaçsız ova) tek yararlanma biçimidir. Beslenmek için ormandan meyve toplayarak yararlanma örneklerine de Afrika, G.Amerika ve GD Asya'da rastlanmaktadır.
- Dukha Türkleri Moğolistan'ın kuzeybatı sınırında, Sayan Dağları'nda aynı şekilde yaşamaktadır. Ancak insanların hayvan beslemeye ve tarıma başlaması, ormanlarda otlatma ve açmalara neden olmuş, açılan alanlar verimsizleşince yeni alanlara geçilmiştir. Böylece insanların ormanı tahrip etme süreci başlamıştır.

2-Düzensiz ağaç kesimi evresi

İlk zamanlarda ormanlar ortak mülkiyetin konusu idi. Özellikle. Avrupa'nın göçebe topluluklarında her insan tarafından kullanılan ve paylaşılan ortak bir maldı. Sürekli yerleşimlerin başlaması ile gerek mesken yapımı gerekse tarım araçlarının yapımında odun kullanımı önem kazanmıştır. Önceleri tek ağaç kesimi ile başlayan bu süreç, büyük uygarlıkların kurulması ile, yakacak odun, yapı malzemesi, savaş araçları ve gemi yapımı için toplu ve düzensiz ağaç kesimi biçimine dönüşmüştür.

Mısır, İran, Yunan, Roma gibi ilk çağ uygarlıkları döneminde Akdeniz ülkelerindeki ormanlar büyük ölçüde tahrip edilmiştir. Bugün de gelişmekte olan kimi ülkelerde düzensiz ağaç kesimi yaygındır.

- İki bin yıldan daha önce Plato; Attika Tepesi ile ilgili, tepenin ormandan yoksun bırakıldığını ve ardından üretken su sistemlerini ve toprak örtüsünü kaybettiğini yazmıştı. Hatta bu duruma “hastalıktan mahvolmuş bir vücudun iskeleti” benzetmesini yapmıştı.

- Roma’da ormanların korunması gereği M.Ö 449 yılında ifade edilmişti. Yine İtalya’da ortaçağın başlarında ormanların korunması için kanunlar çıkarılmıştı. Böyle bir yasa ile Floransa Cumhuriyetinde Apenin Tepesi 18. yüzyıl ortalarına kadar ormanlık kalabilmişti.

02.11.2017

• **3- Ormanı koruma evresi**

- Ormanlarda hayvanların otlatılması, açmacılık ve düzensiz ağaç kesimi biçimdeki yararlanmalar ve orman tahripleri ortaçağda da sürmüştür. Eskiye oranla daha çok odun kullanıldığı için bu çağa “odun çağı” adı verilmiştir.
- Avrupa’nın ormanları, feodal yönetimin krallık, derebeylik ve kilise gibi kurumları arasında bölünmüştür. Krallar ve derebeyler, kendi ormanlarının güvenliğini sağlamak için açma ve hayvan otlatılmasını yasaklayan ve serbest yararlanmayı kısıtlayan emirnameler çıkarmıştır.
- Bu ilk emirnameler genellikle ormanların korunmasından çok buradaki avların sürekliliğini korumak içindir.
- **Ancak bu yasaklar köylülerin direnişine neden olmuştur. Bunu sonucu “ormanlardan yararlanma hakları sistemi” ortaya** çıkmış ve köylüye meyve toplama, otlatma, yakacak odun gibi bazı haklar tanınmıştır. Bu yararlanma hakları günümüze kadar gelmiş ve kimi Avrupa ülkeleri yasalarında yer almıştır.
- Öte yandan ormanların hoyratça kullanımı, ortaçağda insanlığı bazı olumsuz sonuçlarla karşı karşıya getirdi. İlk olumsuzluk kereste fiyatlarındaki çok büyük artıştır.
- Fransa’nın kuzeyinde (Douai) fakir aileler ölüleri için tabut yaptıramaz olurlar ve kiralık tabutlar kullanılmaya başlar. Orta büyüklükteki bir ev için 12 meşe ağacı kullanmak zorundaydı insanlar. Yine 50 kg demir eldesi için 200 kg demir cevheri ve bunun eritilmesi için de 25 m3 odun gerekiyor.
- Yine bir fırın 40 günde 30 ha lık bir ormanı tüketebilirdi.

- Kimi teknik ve mühendislik işlerinde de büyük ağaç bulunmasının zorluğu kısa keresteli köprü yapımı gibi teknik arayışları ortaya çıkarır.
- İngiltere kralının maliye bakanı Richard Fitz Nigel, 1170'lerde ormanların azalması (tarım için açmaların çok artması) üzerine 6 ağaç (çotuk) kuralını ortaya atmıştır. Özel ormanlarından kesen bile ormanda kıyım yapıyor olarak kabul edilecekti. Krallıktan maaş alıp vergi vermeyenler kesim yaparsa daha ağır cezalara çarptırılacaktır. İngiltere'de 1181 yılında kraliyet ormanlarındaki düzensiz yararlanmalar bir yasa ile yasaklanmıştır.
- Fransa'da 13. yy'da ormancılık örgütü kurulmuştur. Yine köylülerin ormanlardan nasıl yararlanacaklarına dair yönetmelikler çıkarılmıştır. Bu yönetmelik çalışmaları 16 yüzyıla kadar sürmüştür. 17. yy'da ise kral 14. Luis zamanında başvekil Jean Baptiste COLBERT tarafından 1669 yılında bir orman yasası çıkarılmıştır. Colbert yasası diye anılan bu yasa, ormanlardan tarla açmayı, ağaç kesmeyi, hayvan otlatmayı yasaklamıştır.
- Almanya da da 13 ve 14. yy'larda ormanlardan yararlanmayı düzenleyen tedbirler ve yönetmelikler çıkarılmıştır.
- İsviçre Bern ormanlarını korumak için 1304 yılında yasa çıkarmıştır.
- Avusturya'da düzensiz yararlanmaları önlemek için 16. yy dan itibaren önlemler alınmış,
- Avusturya'da 1766 yılında (18.yy da) ise orman yönetmeliği çıkarılmıştır.
- Macaristan 1791 yılında ilk orman yasasını çıkarmıştır. (Fatih'in ormanlarla ilgili emirnameleri de önemli!!!. Ayrıca Haliç'in dolmaması için ayırık otu ekme zorunluluğu getirmesi ve Haliç yamaçlarında toprağın akmasını önlemek için otlatmayı yasaklaması vb)

Böylece, bir yandan yukarıdaki örneklerden görüldüğü üzere ormanı koruma evresinde ormanların mülkiyet durumu, köylülerin ormandan yararlanma hakları düzenlenmiş, ormanlara zarar verici eylemlerin yasaklanmasına ve suçluların cezalandırılmasına ilişkin hukuksal temeller belirtilmiş; öte yandan da gençleştirme ve hasılatın düzenlenmesi gibi ormancılık tekniği ile ilgili bazı çabalara girişilmiştir.

Gerçekten de Fransa'da daha 10. yy'da hasılat düzenlemeleri yapıldığı, 16. yüzyıldan başlayarak bölgelere ve ağaç türlerine göre değişiklik gösteren ormancılık tekniklerinin bulunduğu bilinmektedir. **Almanya'da hasılat çalışmalarının yanısıra 14. yy'da Nürnberg devlet ormanlarında ibrelilerle ilk yapay ağaçlamaların başladığı bilinmektedir.**

4- Teknik Ormancılık Evresi

17. ve 19. yy'larda özellikle orta Avrupa'da nüfusun ve endüstriyel talebin artan baskısı odun üretimini ekonomik gereksinim haline getirmiş ve odunun yapı malzemesi ve yakıt olarak büyük ölçüde kullanılmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, bir çok ülkede ormanlardan yapılagelen yararlanmayı geniş ölçüde sınırlamaya yönelik önlemler alınmasına yol açmıştır.

Ancak sıkı denetimi öngören bu eğilimler, 18. yy'ın liberal ekonomi sisteminin ve kişilere geniş özgürlük getiren Fransız devriminin etkisiyle önemli ölçüde azalmıştır. Bu durumu 19. yy'ın ekonomik devrimi izlemiştir.

Kağıt ve kağıt hamurunda ve gelişen diğer teknolojilerin etkisinde odun, daha önce görülmemiş biçimde; örneğin maden, cam, tuz, gemi, metalurji endüstrileri için de hammadde olarak talep edilmeye başlanmış, diğer deyişle ahşap, ekonomik değer kazanmaya başlamıştır.

- **Odunun ekonomik bir değer kazanması karşısında ormanın sürekli yetiştirilmesi için ticari baskılar artmıştır.** Pek çok ülkede, orman varlığının sürdürülebilirliğinin ulusal ekonomiler için temel oluşturduğu anlaşılmıştır.

İşte çıplak ve kullanılmayan arazilerin kazanılması ve orman kurmaya yönelik etkinliklerin başlaması bu döneme rastlamaktadır. 18. yy sonu ile 19. yy başlarında Avrupa'nın dağlık bölgelerinde seller ve çığlar, erozyon, çamurlu dolu vadiler, su havzalarında tarım ve otlatma gibi insan baskısının doğurduğu sorunlar ciddi bir hale gelmiştir.

- Ayrıca yürüyen kumulların durdurulmasında orman örtüsünün önemi özellikle Fransa ve Almanya'da anlaşılmıştır. Bu tür olgular bir çok ülkenin koruma ormanları **(Protection Forest)** üzerinde özenle durmalarına yol açmıştır. Sulama için su havzalarının yoğun biçimde kullanılması ABD'de

kamu arazilerindeki orman rezervlerinin bu amaçla ayrılmasına neden olmuştur.

- Ülkelerin çoğunda dağlık alanlardaki ormanların büyük bölümü devlet ormanı haline getirilmiştir. Sellerin oluşturduğu zararlar dağlık arazilerdeki özel mülkiyet üzerinde de “kamu yararı” ilkesini güçlendirmiştir.
- Fransa, İsviçre ve Avusturya, ormansızlaşmadan kaynaklanan felaketlere karşı ilk planlı çalışmaları yapan ülkelerdir. Ancak yapılan pek çok teknik tesis, olumlu etkiler yapamamıştı; ormancılarının ısrarları üzerine 1800’lü yılların sonlarında ormancılık tekniğine başvuruldu ve bu işbirliği sonucunda iyi neticeler sağlandı.
- Fransa’da 1860-1876 arasında sel mintikalarında 94932 Ha arazi ağaçlandırıldı. Bu iş için 14 milyon altın Frank sarfedildi.
- Sağlanan faydalar üzerine 1910 yılından itibaren, Alplerde (İtalya-İsviçre-Fransa arasında), Pyreneler (İspanya-Fransa arasında) ve Seven (Norveç) Dağlarında 768 000 Ha arazi ıslah edildi. Bu çalışmaların devamında çalışmaların ağırlık merkezini ağaçlandırmalar oluşturdu. Hatta, teknik tesisler kurulması için 22 milyon Frank harcanmasına rağmen, ağaçlandırma için 420 milyon Frank harcandı.

1880 yılında Doğu Amerika’da (New York, Orlando, Miami) ormanların ¼ ü tarım için açılmıştır. Bu tahripten sonra büyük sel ve taşkınlar olmuş, tarımda verim düşmüştür. Bu nedenle 19. yy sonuna doğru ormanların korunması için etkili tedbirlerle çoraklaşmış yerlerde ıslah işlerine (Tennessee eyaletinden) başlanmıştır.

Bir dere yatağındaki su miktarının yağmur, kar, erime vb dolayı hızla artması ve yatak çevresinde yaşayan canlılara, arazilere, mal ve mülke zarar vermesi olayına taşkın denmektedir. Sel ise suyun aynı sebeplerle çoğalması ve bol malzemeli akması olayıdır.

- Yine Avusturya’da Kuzey Tirol Vadilerinde 1774-1866 yılları arasında orman alanlarının azalması ile çığlar ve sellerin artışı arasında doğrudan bir ilişki bulunmuştur.
- Aslında sellerle mücadelenin tarihi çok eski zamanlara gider fakat sistemli ve planlı çalışma güney Tirol’da (Brixen kasabası Avusturya-İtalya arası-İtalya) 17.yy da başlamıştır.

- Fransa'da da 1789 devriminden 1793 yılına kadar geçen kısa sürede 3,5 milyon Ha ormanlık saha tahrip edilmiş ve bunun sonucu olarak Güney Fransa Alplerinde seller ve su baskınları sık tekrür etmeye başlamıştır.
- 1856'da Fransa'da, 1868'de İsviçre'de, 1882'de Avusturya'da büyük su felaketleri meydana gelmiştir. Bu nedenle ilk çalışmalar bu memleketlerde başlamış ve sürmüştür. **Avusturya'da 1884 yılında "Sel Yataklarını Islah Dairesi" diye resmi birim kuruldu.**
- **Avusturya'da ve benzeri şekilde Çekoslovakya ve Polonya'da da kurulan bu birimlerin başına özellikle ormancılar getirildi.**
- 1907 yılında yapılan uluslararası bir ormancılık kongresinde, sellerle mücadelede teknik tesislerin ancak geçici tesirli olduğu, halbuki ağaçlandırmalarla yapılan mücadelenin çok daha emniyetli ve sürekli olduğu kabul edildi.
- Gerçekten de koruyucu ormancılık üstün kamu yararı ile birlikte 19.yy'ın ortalarından başlayarak çoğu ülkede ormancılık politikalarını yeniden biçimlendirmiştir.
- Yine bu tarihlerden itibaren çoğu endüstri ülkelerinde bazı orman alanlarının eğlenme dinlenme yeri (rekreasyon yeri) olarak ayrılmasına başlanmıştır.
- Ormancılık tekniği ve biliminin doğuşu ve gelişmesi önce Almanya ve Fransa'da olmuştur. 18. yy sonu ve 19. yy başlarında Cotta ve Hartig gibi bilim adamları bu alanda büyük rol oynamışlardır. Fransa'da 19. yy'ın ilk yarısında Lorenz ve Parade gibi bilim adamları ormancılık bilimine önemli katkılar yapmıştır.

09.11.2017

• **DÜNYA ORMANCILIK KONGRELERİ**

- 1. Dünya ormancılık kongresi **1926 yılında Roma'da** yapıldı. **İkinci Dünya ormancılık kongresi ise Budapeşte'de 1936 yılında** yapıldı. Bu iki kongre ormancılıktaki uluslar arası işbirliğinin gelişmesinde mihenk taşı olmuştur. Orman ve orman ürünlerinin etkilendiği pek çok problemi çözmek için ortak çabanın oluşturduğu enerji ortaya konmaya başlanmıştır.

- 3. kongre Finlandiya'nın ev sahipliğinde 1940 yılı için planlandı ancak savaş araya girdi ve ertelendi.
2. dünya savaşı sonunda Finlandiya hükümeti dünya ormancılara ev sahipliği yapmak için çabaya girdi ve 1949'da gerçekleştirildi.
- Bu kongrede ormancılık sözlüğünün (literatürünün) çözümü gerçekleştirildi. Bu sadece kelimelerin/terimlerin çeviri listesi değil, aynı zamanda ormancılık sözlüğünün deyimlerinin kesin tanımlamalarını da veriyordu.
- 3.Kongrenin (Finlandiya) ana temaları şunlardı:
- Ormanlar ve Silvikültür
- Orman sürveyi (örnek alan ve orman envanterinin örnekleme tekniklerinin orman ve odun teknolojisindeki hayati rolü,
Ormancılık politikası ve ekonomisi
Ormandan yararlanma
Orman endüstrisi
- **4. Dünya Ormancılık Kongresi: Hindistan, 1954**
- Kongrenin amacı, ülkelerin ekonomik kalkınmasında ve genel ekonomilerinde ormanlık alanların rolü ve yerini tanımlamak
Tartışılan ana temalar şunlardı:
- **Dünyadaki orman amenajmanı ve orman korumanın mevcut durumu**
Ormanların koruyucu işlevleri
Orman ürünlerinin kullanımı
Tropikal ormancılık
- **5. Ormancılık Kongresi Seattle, Amerika 1960**
- 5.Kongrenin ana teması "**Orman ve İlgili Arazilerin Çok Yönlü Kullanımı**".
Odun-su-yaprak-rekreasyon ve yaban hayatını korurken mümkün olan en fazla insanın yararı için işletmek (yönetmek).
- Kongreye 65 Ülkeden 1970 katılımcı geldi
- Tartışılan ana temalar şunlardı:
Orman Koruma

Eğitim

Orman ve mera havzaları??

Üretim ve transport

- Genetik ve ağaç ıslahı

Orman politikası ve ekonomi

Orman ürünleri

Orman rekreasyonu ve yaban hayatı

Tropikal ormancılık

- Kongrede ortaya çıkan bir sonuç da, çok yönlü kullanım kavramının Ormancılara ve insanoğlunun refahına yeni fırsatlar ve hizmetler sunmasıdır.
- **6. Dünya ormancılık Kongresi, Madrid, İspanya- 1966**
- Ana teması “**değişen dünya ekonomisinde ormancılığın rolü**”
- 93 ülkeden 2 700 katılımcı vardı.
- Dünya ormancılık durumu revize edildi. FAO’nun bu konudaki geleceğe yönelik etkinlikleri belirlendi

Madrid 6. Dünya Ormancılık Kongresi Ana başlıkları şöyleydi

Odun kaynakları ve talebinde dünyadaki eğilimler-değişmeler

Orman potansiyellerinin kullanım planlaması

Ormancılık gelişmeleri için Kurumsal yapılanma

Ormancılık ve orman endüstri gelişmelerinin finansmanı

7. Dünya Ormancılık Kongresi – Buenos Aires, Arjantin 1972

Ana teması : Ormanlar ve sosyo ekonomik gelişme

Kongre, **1972 yılında Stockholm’de İnsan Çevresi Birleşmiş Milletler Konferansı tarafından formüle edilen Eylem Planının önümüzdeki yıllarda dünyada ormancılığın gelişmesini etkileyeceğine inanmaktadır**

Kongrenin ana teması, katılımcıların her düzeyde mesleki ilgilerinin genişletilmesinin tartışılmasına ayrılmıştır.

Ana başlıklar;

Profesörler, öğretmenler ve öğrenciler
Korumacılar ve rekreasyoncular

Silvikültürcüler

Tomruk nakliyatçıları, transportcular

Araştırmacılar

Ekonomistler, yöneticiler, plancılar

Sanayiciler

80 ülkeden katılımcı Arjantin'in komşuları olan Brezilya, Şili ve Uruguay'da da çalışma gezileri yapıldı

8. Dünya Ormancılık Kongresi, Djakarta, Endonezya, 1978

100 ülkeden 2000 den fazla katılımcı ve 17 uluslararası kuruluş katıldı

Ana Tema; insanlar için ormanlardı. Ormancılık insanoğluna ferdi ve toplumsal olarak nasıl en iyi hizmeti yapabilir tartışıldı.

Sonuç olarak kongre; Dünya ormanlarının sürdürülebilirlik temelinde tüm insanlığın kullanımı ve mutluluğu için var olması gerektiğini açıkladı

Kongre çok güçlü bir şekilde hangi orman ürünlerinin, ormanlara bağımlı toplulukların hayatı için odundan daha önemli rolü olduğunu vurguladı.

Bu ürünler istihdam sağlamada ve sayıları artan ormanlardan yararlanan kırsal halkın yaşam standardını yükseltmede hayati rol oynarlar.

Dolayısıyla Kongre, orman teşkilatlarına ve uluslararası kuruluşlara bu tür ürünlerin korunması (iş ve gelir olanağı yaratan), geliştirilmesi ve akılcı kullanımı için çalışmak gerektiğini tavsiye etti.

9. Dünya Ormancılık Kongresi, Mexico City, Meksika, 1985

105 ülkeden 2000 katılımcı takip etti

FAO (16 Ekim 1945) tarafından 1985 yılı Uluslararası Ormancılık Yılı ilan edildi.

Bu yıl aynı zamanda FAO nun 40. kuruluş yılıydı.
Türkiye 6 Nisan 1948'de üye oldu.

Kongrenin ana teması Toplumun bütünleşik (Entegre) gelişiminde orman kaynakları idi.

Tropik ormanların yok oluşundaki artış.

Kurak ve yarı kurak bölgelerdeki yakacak odun kıtlığı (azalması)

Bozulmuş dağlık alanlardaki tehdit

Ormanlardaki atmosferik kirlilik ve çok gelişmiş ülkelerin çevre kalitesindeki azalma.

Orman Yangınları

Uzaktan algılama, orman genetiği, enerji kaynağı olarak odun, yangınla mücadele ve önleme, orman hidrolojisi ve odunun endüstriyel kullanımı alanlarında yeni gelişmeler

Ayrıca bunların dışında çeşitli konularda uydu toplantılar yapıldı.

Çölleşmenin önlenmesinde ormancılığın rolü uzmanlar görüşmesi

Uluslararası Ormancı gençlik forumu yapıldı

Ormancılık Programlarının Uluslararası Finansman için Beklentiler üzerine toplantı yapıldı

Orman Faunası için ilk uluslararası sempozyum da bu kongre içinde yapıldı

Orman genetik kaynakları Latin Amerikan yuvarlak masa toplantısı

Uluslararası Tropikal ormancılar Derneğinin toplantısı

10. Dünya Ormacılık Kongresi Paris, Fransa-1991

136 ülkeden 2500'den fazla kişi katılmıştır.

Ana tema- "Ormanlar:Gelecek için bir miras" idi

Ana Konular:

Korunası miraslar olarak ormanlar

Orman Mirasının (idame) muhafazası ve korunması

Kırsal ve kentsel alan yönetiminde ağaçlar ve ormanlar

Orman varlığının yönetimi

Ekonomik kaynak olarak orman varlığı

Politika ve kurumsallaşma

11. Dünya Ormancılık Kongresi-Antalya, 1997

145 ülkeden 4400 katılımcı ve 1200 bildiri vardı. Bilim dünyasından temsilciler, hükümetler, uluslararası örgütler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör temsilcileri katıldı.

38 konu başlıklı 43 Oturum yapıldı

Ana Tema: 21. yy'a doğru Sürdürülebilir kalkınma için Ormancılık

Kongrede Teknik oturumlar şu ana programların etrafında organize edilmiştir.

Orman ve ağaç kaynakları

Ormanlar, biyoçeşitlilik ve doğal mirasın idamesi

Ormanların koruyucu ve çevresel işlevleri

Ormanların üretken fonksiyonları

Sürdürülebilir kalkınma için ormanların ekonomik katkıları

Sürdürülebilir kalkınma için orman katkılarının sosyal yönleri

Sürdürülebilir ormancılık gelişimi için Politikalar, kurumlar ve anlamları.

Ekobölgesel değerlendirme

12. Dünya Ormancılık Kongresi Quebec, Kanada 2003

Kongrenin ana teması: Yaşamın kaynağı ormanlar

Alt tematik alanlar şunlardı:

İnsanlar için ormanlar

Dünya için ormanlar

İnsan ve ormanların uyumu

140 ülkeden 4061 kişi katılmış 1038 gönüllü bildiri ve 456 poster bildiri sunulmuş.

13. Dünya Ormancılık Kongresi: Buenos Aires, Arjantin, 2009

Kalkınmada Ormanlar: Hayati bir denge

temasıyla gerçekleştirilen kongreye her kıtadan hükümetlerden, üniversitelerden, araştırmacılardan, özel sektörden ve sivil toplum kuruluşlarından 7000 uzman katıldı

Ormanlar ve biyoçeşitlilik
kalkınma için üretim
insanlığın hizmetinde ormanlar
ormanlarımızı özen göstermek sakınmak (ilgilenmek-dikkat)
kalkınma fırsatları
orman kalkınmasının organizasyonu
insanlar ve ormanların uyumu

14. Dünya Ormancılık Kongresi 7-11 Eylül 2015 , Durban, Güney Afrika Cumhuriyeti.

Ormanlar ve İnsanlar: Sürdürülebilir Geleceğe Yatırım” ana temasıyla yapılan Kongreye; 138 ülkeden bilim insanları, bakanlar, politikacılar, sivil toplum örgütü temsilcileri, bürokratlar, ormancılık yöneticileri, özel sektör temsilcileri ve öğrencilerin de içinde bulunduğu 4 bin kişi katıldı. 825 teknik sunum ve 269 poster sunum yapıldı.

Alt başlıklar:

Sosyo ekonomik kalkınma ve gıda güvenliği için ormanlar

Ormanlar sayesinde esnekliği sağlamak

Ormanlar ve diğer arazi kullanımlarının entegre edilmesi

Ürün geliştirme ve sürdürülebilir ticareti teşvik

Daha iyi karar süreçleri ve yönetim için kapasite arttırımı ve ormanların izlenmesi (İzleme sistemi)

Kongredeki toplantılarda üç önemli çıktı ortaya kondu:

Durban Bildirgesi: Ormanlar ve ormancılık için 2050 vizyonu.

14. Dünya Ormancılık Kongresinden İklim Değişimi Mesajı

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu zirvesine 2030 Gündemine Sürdürülebilir Kalkınma için Mesaj

23.11.2017 VİZE BURAYA KADAR

OSMANLILARDA ORMANCILIK

ANADOLU'DA DURUM

Yaklaşık 700 yıllık bir tarihsel geçmişi olmasına karşın ormancılık politikası arayışları osmanlı devletinde ancak 19. yy ortalarında başlamıştır. Ancak Osmanlılarda elbetteki ormanlardan yararlanma ile ilgili kimi çabalar söz konusudur.

Dünya genelinde olduğu gibi Anadolu'da da çok kuvvetli orman tahripleri olmuştur. Günümüzde "bozkır" niteliğinde olan Anadolu'nun, geçmişteki orman zenginliği Evliya Çelebi'nin "Doğudan batıya, Dersaadet'e (İst.) güneş görmeden ormanlardan geçilerek gidilir" anlamındaki sözlerinden anlaşılmaktadır.

Tarihi araştırmalarda ve yapılan kazılarda, M.Ö. 3000-1400 yıllarında, taş devrine kadar varan bulgulara; Orta Anadolu'da ağaç kullanılmadığı, hayvan gübresinin yakıldığı anlaşılmıştır. Bu bilgiler **İç Anadolu'nun Haymana-Konya-Kayseri üçgeninin** ortasında kalan alanın doğuştan step halinde bulunduğunu göstermektedir.

O devirlerde bu yöreye "ağaçsız" anlamına gelen "Axyloschora" ismi verilmişti (Bu isim MÖ 190 yılında Galat'lılara savaş açan Roma Konsülü Cneus Manlius'un buralardan geçtiği zamanlarda da biliniyordu. (Bernhard 1935:s.109)

Çevreye doğru açılarak yapılan kazılar (Boğazköy'de) koşulların değiştiğini, odun ve kereste izlerinin (Çam) görüldüğünü belirtmektedir.

Türklerin Anadolu'ya gelmesinden önceki dönemlerde eski kavimler önemli oranda orman tahribine neden olmuşlardır.

Uzun yıllar süren Ehl-i salib:Haç (Haçlı) savaşları, Tatar ve Moğol istilaları bu orman tahriplerinde rol oynayan faktörlerdendir.

Selçuklularda toplum, ağaç varlığından ziyade, ağaçların yer aldığı toprağın tasarruf ve mülkiyeti ile ilgilenmiştir.

30.11.2017

Osmanlılarda ise bu tahribatların kısmen de olsa azaldığı; koruma için bazı önlemlere başvurulduğu ifade edilmektedir. “Yaş kesen baş keser” sözünün bu dönemin bir ürünü olduğu söylenir.

Osman Gazi döneminden itibaren özel ve tüzel kişilerin tasarrufunda bulunan ormanlar dışındaki ormanlar için;

“ORMANLAR CİBAL-İ MÜBAHADIR. HAVA VE SU GİBİ HERKESİN YARARLANMASINA AÇIKTIR.”

“ORMAN KESME NE HARAM NE DE HELALDİR”
anlayışları genel olarak hakimdir.

Fetihlerde kazanılan arazinin bir kısmı, timar, zeamet, havassı vüzera (vezirlerin adamları, üst düzey), özel kişilere, beylere devredilmektedir. Geriye kalanlar ise, havass-ı hümayun (padişah adamları) adı ile miri arazi olarak devlet elinde tutulmaktadır.

03.11.2016

Tanzimat fermanına kadar uygulana gelen devirde ormanla kaplı

alanlar arazinin mülkiyetine göre değerlendirilmiş ve yönetilmiştir.

Bu dönemde Osmanlı arazisi mülkiyet olarak **1) miri arazi, 2) mülk arazi (2'ye ayrılır 1-Oşür 2-haracı) ve 3) vakıf arazi olmak üzere 3 kısma ayrılırdı.**

Miri Ormanların Tasarruf Biçimleri

Osmanlı toprak rejimi açısından ormanlarla devletin ilgisi, kara hakimiyeti sürdürdüğü dönemlerde **yakacak ve mimari ihtiyaçların sağlanmasıyla sınırlı idi.**

Ancak devlet, deniz hakimiyeti süreciyle daha kapsamlı bir ihtiyaç profili ve organizasyona gerek duymuş ve özellikle askeri kurumların ihtiyacı olan ürünleri barındıran ormanlar, **Tersane-i Amire'ce** idare edilmeye başlanmıştı.

Askeri kurumların ihtiyaç duyduğu ürünlerin yer aldığı ormanlar:

Tersane-i Amire idaresinin denetimi altındaydı. Bu tür orman ve

korulardan halkın zorunlu ihtiyaçlarını karşılamalarına ve ticari faaliyetlere girişmelerine izin verilmezdi.

Bir ormanda Tersane'ye yarar orman ürünü bulunduğunun tespit edilmesi halinde , ormanın tamamı veya belirli bir bölümü halkın kullanımına kapatılır ve Tersane ormanı olma niteliğini kaybedinceye kadar bu durum devam ettirilirdi.

Tersaneye uygun orman bulununca ne yapılırdı.

Saray ahırlarına tahsis edilmiş orman ve korular (*Istabl-ı Amire (at ahır) orman ve koruları*): Devletin, padişahın ve hanedanlığın ihtiyaçları için beslenen hayvanların barındığı ahırların bulunduğu yerlerdi ve genellikle hayvanların otlatılması için uygun çayırların bulunduğu ormanlar bu kullanıma tahsis edilirdi. **Istabl-ı Hümayun** ise saraydaki ahırlara verilen isimdir.

Haneden mensuplarının avlanmalarına ayrılmış orman ve korular: (*Hassa çıkar koruları, Hassa çıkar-ghı, çıkar-gh-ı selatin ya da sayd-gh-ı hassa koruları*): Selçuklularda **Emir-i şıkr**.

Hassa çıkar koruları, padişah ve hanedan mensuplarının avlanmaları için tahsis edilmiş korulardı.

Diğer miri orman ve korular gibi halkın kullanımına kapalı olmakla birlikte, korunun çevresinde veya içinde olan yerleşim yerleri için belirli ölçülerde intifa (menfaatlenmek) hakkı tanınmış, yakacak vb. zorunlu ihtiyaçlar ile sınırlı sayıdaki hayvanın otlatılması dışındaki kullanımlara izin verilmemişti.

Tekke ve zaviyelere tahsis edilmiş koru ve baltalıklar (*Tekaya ve zevaya uhdesindeki ormanlar*): Tekke ve zaviye baltalıkları, iyeliği devlete ait olan toprağın üzerindeki ağaçlık alanların zaman içinde bu dini ve sosyal kurumların yakacak ve benzeri ihtiyaçlarını karşılamalarına tahsis edilmeleriyle ortaya çıkmıştı.

Bu alanların tasarrufu ve sınırlarıyla ilgili dönem dönem sorunlar yaşansa da, sahip oldukları dini ve sosyal fonksiyonlarına uygun olarak devlet, bu koruların ilgili dini kurumlar tarafından özgürce kullanılmasına özel bir önem verirdi.

Kasaba ve köylere ayrılmış baltalık ve korular (*Kasaba ve kuraya mahsus baltalık ve korular*): Köy ve kasaba baltalıkları, devletin en yakın yerleşim birimlerinin kullanımına ayırdığı yerlerdi. Köy çırpılığı, kasaba çırpılığı olarak da anılan bu tür yerler, büyük ormanlardan çok küçük koru ve baltalıklardan veya büyük bir ormanın belli bir bölümünün yöre halkına senetle tahsis edilmesinden oluşurdu.

Dağıtıma konu olan yerin sınırları hem kullanıcıları hem de devlet tarafından bilinmekteydi ve başkalarının bu korulardan orman ürünü elde etmesine izin verilmezdi. **Köy ve kasaba çırpılıkları, uygulamada ilgili yerleşim birimlerinin zorunlu ihtiyaçları için kullanılmakta olup, köy veya kasaba tüzel kişiliklerinin sorumluluğuna verilmişti.**

Cibal-i mübaha orman ve koruları: Miri ormanlar grubu altında açıklanan son orman grubu cibal-i mübaha ormanlarıdır. Bu tür ormanlar, devlet tarafından reayanın kereste, yakacak ve mimari ihtiyaçları için ayrılmış genel ormanlardır. Bu konuda Nizamname öncesi özel bir düzenleme olmamakla birlikte; devletin, vakıfların ve şahısların elinde bulunmayan ormanlar halka mübah olan yerler olarak kabul edilirdi.

TANZİMAT DÖNEMİ-1839 ORMANCILIĞI

Osmanlı Devleti'nin çöküşünü durdurmak, gerileme ve düzensizliği önlemek için bir çare olarak görülen Tanzimat hareketinde devleti yeniden organize edecek kanunlar yapılması fikri ön plana çıkmış; Tanzimat'ın ilanını takip eden süreçte yerli milli ve İslami hukuktan

derlenmiş kanunların yanı sıra başta Fransa olmak üzere Batı Avrupa devletlerinin kanunlarından tercüme ile büyük ölçüde faydalanmak suretiyle çeşitli kanunlar hazırlanmıştı.

Tanzimat, Osmanlı'da 1839 yılında Gülhane Hatt-ı Şerif'inin okunmasıyla başlayan modernleşme ve yenileşme döneminin adıdır. Sözcük anlamı "düzenlemeler, reformlar" demektir.

Tanzimat Dönemi 1876'da II.Abdulhamit'in tahta çıkması ve Meşrutiyet'in ilanı ile sona ermiş kabul edilir. Ancak genel anlamda Osmanlı Reformunun 1922'de Osmanlı Devletinin sona ermesine dek sürdüğü de söylenebilir.

TANZİMAT FERMANI (3 Kasım 1839)

Padişah: Abdülmecid Sadrazam: Mustafa Reşid Paşa

Tanzimat Fermanının İlan Sebepleri:

- 1)-Avrupalı Devletlerin iç işlerimize karışmasına engel olmak.
- 2)-Mısır ve Boğazlar konusunda Avrupalı Devletlerin desteğini kazanmak.
- 3)-Devleti ve toplumu demokratik bir yapıya kavuşturma isteği

Tanzimat çağının önde gelen siyasi liderleri 1839-1855 döneminde Mustafa Reşit Paşa, 1850'lerin başından 1871'e kadar da Ali Paşa ve Keçicizade Fuat Paşa'dır. Fuat Paşa'nın 1868'de, Ali Paşa'nın 1871'de ölümünden sonra reform süreci krize girmiş ve uzun süren bir siyasi istikrarsızlık dönemi yaşanmıştır.

Devletin yeniden organize edilmesi sürecinde hukuk alanındaki düzenlemelerin paralelinde yeni bir iktisat politikası da doğmuştu.

Bu iktisat politikasının en bariz şekilde yansıdığı alanlardan biri de hiç kuşkusuz ekonominin en geniş sektörü olan tarım kesimiydi.

Tarım ürünlerinin yeni bir ticari meta olarak görülmeye başlanması, sanayileşen Avrupa ülkelerinin ihtiyaç duyduğu malların içinde orman ürünlerinin de olması, ormancılığa ivme kazandıran önemli iktisadi anlayış değişikliklerinden sayılabilir.

Fermanın ilanından (3 kasım) hemen sonra 17 kasım 1839 tarihinde Ülkedeki her türlü servet kaynağının daha verimli değerlendirilmesi anlayışı çerçevesinde Ticaret Nezareti'ne bağlı olarak Orman Müdüriyeti kurulmuştu.

Devrin Ticaret Bakanı Fethi Paşa olup, ilk orman müdürü de Ahmet Şükrü Bey'dir.

Orman Müdürlüğünün faaliyetleri sonucunda eski uygulamalarla kıyaslanamayacak önemli başarılar elde edilmişse de gerek halkın orman ürünlerine konan yeni vergi ve uygulamalara tepkisi, gerek yöneticilerin istikrarlı bir yönetim anlayışından uzak olmaları sonucunda, kurulduktan 11.5 ay sonra Orman Müdürlükleri kaldırılmıştı.

Ancak yöneticilerde orman idaresinin yeni bir yapıya kavuşturulması ve orman ürünlerinden iktisadi açıdan faydalanma fikri devam ettiği için, bu konuda yeni arayışlara girilmişti.

Meclis-i Ali-i, Tanzimat'ta yapılan görüşmeler sonucunda tüm elçiliklere yazılar yazılmış, özellikle dönemin siyasi anlayışına en uygun olan ülke olan Fransa'daki Osmanlı elçisine *ormanların yönetilmesi için* yardım edecek uzmanlar sipariş etmişlerdi.

Paris Sefiri, siparişin iletilmesinden kısa bir süre sonra Louis Tassi ve Aleksandre Estem adlı iki uzmanı İstanbul' a gitmesi için ikna etmiş ve oldukça yüklü bir ücret karşılığında anlaşma imzalamıştı.

Ormanların teknik analizlerinin yapılması ve yeni bir kurumsal çerçeveye kavuşturulması için çağrılan Fransız uzmanlar, 1856 yılından itibaren çalışmalara başlamışlar.

İstanbul, Bosna, Kastamonu ve Antalya çevresindeki ormanlarla ilgili kapsamlı raporlar hazırladıkları gibi ormanlar ve idari düzenlemeler için ihtiyaç duyulan elemanların yetiştirilmesi için Orman Mektebi'nin (1857) kurulmasına da öncülük etmişlerdir

1858 TARİHLİ ARAZİ KANUNNAMESİ

Osmanlı Devleti dönemindeki beş sınıf toprak rejimini aynen almıştır. Bunlar;

1. mülk topraklar
2. miri topraklar
3. vakıf topraklar,
4. metruk (terkedilmiş) topraklar ve
5. Mevat (ölü) topraklardır.

Kanunname bu arazilerden sadece miri arazinin düzenlendiği açıkça ifade edilmektedir.

Mülk arazi ve diğer araziler kanunname kapsamı dışında tutulmuştur.

Ormanlar hakkında da üzerinde yer almış oldukları araziye göre hükümler tesis edilmiştir. Buna göre;

1- Mülk topraklar üzerindeki ormanlar: Arazi Kanunnamesine tabi olmayıp Mecelle hükümlerine tabidirler.

2- Miri topraklar üzerindeki ormanlar

3- Vakıf topraklar üzerindeki ormanlar

4- Metruk (terkedilmiş-tahsisli) topraklar üzerindeki ormanlar; köy ve kasaba ormanları

5- Mevat (ölü) topraklar üzerindeki ormanlar; Arazi Kanunnamesinin 13. maddesi pırnallıkları (Ilex) mevat araziden saymaktadır.

1858 ARAZİ KANUNNAMESİ’NİN ORMANCILIKLA İLGİLİ DİĞER DÜZENLEMELERİ:

Madde 19 - Orman ve pırnallık gibi mahallere müstakillen batapu mutasarrıf olan kimse ol mahalli açıp ziraat etmek üzere tarla ittihaz edebilir. Fakat o makule mahallere müştereken mutasarrıf olanlardan biri diğer şerikinin izni olmadıkça ol mahallerin mecmuunu veyahut bir miktarını açıp tarla yapamaz. Yaptığı surette şeriki ol açılan yere dahi müşterek olabilir.

Madde 19: Orman ve pırnallık gibi mahalleri müstakil tapu ile tasarruf eden kimse bu bölgeleri tarla haline getirebilir. Müşterek olarak tasarruf ediliyorsa, ortağının onayını almalıdır. Tapuya konu olan yeri onay almadan tarla yaparsa ortağı mevcut durum için hak iddiasında bulunabilir.

Madde 27: Bir kimsenin mutasarrıf olduğu arazide, kendiliğinden yetişen ağaçları başkası aşıl原因amaz. Sahibinin bilgisi haricinde aşıl原因dığı taktirde tasarruf hakkını elde edemediğı gibi, sahibinin o ağacı bulunduğı yerden memur marifetiyle kesme yetkisi vardır.

Madde 28: Miri arazi üzerinde kendiliğinden yetişen ceviz, kestane, gürgen, ve meşe ağaçları gibi ürününden faydalanılan ağaçlar, ürününün vergisini vermesi koşuluyla orayı tasarruf edenindir. Başkası faydalanamaz, faydalanırsa bedelini ödemek zorundadır.

Madde 29: Bir kimse mutasarrıfı olduğu bir araziye görevliden izin alarak meyvesiz ağaçlar dikebilir ve ağaçlar üzerinde - ağaç ürünlerinden alınan vergiyle eşdeğer bir vergi vermek koşuluyla- her türlü tasarrufa sahiptir. Başkası müdahale edemez.

Madde 91: Eskiden beri köyün veya bir kasabanın yararlandığı baltalık ormanlarının ağaçlarını ancak o köy veya kasaba halkı kesebilir. Başka köy ve kasaba halkının kesme yetkisi yoktur.

Madde 104 – Eskiden beri halka ait koru ve baltalıklardan olmayan cibali mübaha olarak adlandırılan dağlardan ve balkanlardan (sarp ve ormanlık sıradağlar) herkes odun ve kereste kesebilir. Kimse kimseye müdahale edemez. Bunlardan vergi alınmaz. Buralar kimseye tapulanamaz.

1870 TARİHLİ ORMAN NİZAMNAMESİ

Osmanlı İmparatorluğu 1839 Tanzimat Fermanından sonra batılılaşma anlamında adımlar atmaya başladı.

1853-1856 Kırım Savaşı batılılarla Türklerin daha sıkı işbirliği yapmalarına yol açtı. (Kırım Savaşı, 12 Mart 1854-10 Eylül 1855 tarihleri arasında gerçekleşen, Sultan Abdülmecid devrinde Osmanlı, Fransız ve İngiliz devletlerin Rusya'ya karşı yaptıkları savaş.)

Osmanlılar, Avrupa'nın ve özellikle de Fransa'nın sistemini ülkesinde uygulamaya çalıştı.

Ormancılık alanı da bu sistem içerisinde ele alınan konulardan birisiydi.

Fransa'ya gidenler, ormanların nasıl işletildiğini, nasıl bir gelir kaynağı olduğunu yakından izleme olanağı bulmuşlardı.

Osmanlı Devleti de bu nedenle bu ülkeden orman – ormancılık konusunda uzman kişileri getirerek ormancılık işlerine yeni bir çehre kazandırmayı amaçlamıştı.

Fransa'dan getirilen uzmanların öncülüğünde 1857 yılında ülkemizde bir orman okulu açılmıştır.

Arazi Kanunnamesi'ndeki (1858) hükümlerin ormanların ihtiyacı olan

düzenlemeleri içermemesi, yabancı uzmanları yeni bir metin kaleme almaya

zorlamış ve üç yıllık bir hazırlık döneminden sonra, 1861 yılında 68 maddeden oluşan bir layiha hazırlamışlardı.

Orman Nizamnamesi'nin temelini oluşturan layihada; miri ormanların denetimi yeni bir oluşuma gidilene kadar, -Ticaret Nezareti bünyesinde- Meclis-i Meabir'in

(köprü, kemer yol) idaresine bırakılmış; ağaç kesimi, nakli ve satışı gibi konularda oldukça radikal düzenlemeler öngörülmüştü.

Layihaya ek olarak 1862 yılında miri orman ürünlerini iç ve dış piyasada değerlendirme ilkelerini belirleyen teknik bir metin daha kaleme alınmıştı. Pilot bölge olarak Kuşadası'ndan İskenderun'a kadar olan hat ve Yama bölgesindeki ormanlar seçilmiş; başarılı olunduğu takdirde diğer bölgelerde de uygulanması konusunda yöneticiler ikna edilmişti.

Nizamname'nin hazırlanış sürecinde yukarıda anılan layiha pratikleri önemli bir rol oynamıştı. Ormanlardan izinsiz olarak faydalanılmasının yolunu kapatmak, belirli bir büyüklüğe ulaşmamış ağaçları kestirmemek, tarım arazisi açılmasını önlemek ve tüccarın kontrat dışı faaliyetlerini engellemek konusunda vilayetlere sık sık emirler gönderilmiş ve layihaların uygulanabilirliği ile ilgili valilerden raporlar istenmişti.

Elde edilen bilgi ve tecrübelerden sonra merkezi yönetim, yeni düzenlemelerin geneline olumlu yaklaşmış ve Osmanlı ormancılığı için önemli bir zihniyet değişikliğini ifade eden metin 13 Ocak 1870 tarihinde ilan edilmişti.

Nizamname öncesinde özellikle L.Tassy ve M.Stem ve diğer uzmanların önerisiyle satılan ormanlardan elde edilen gelirlerin de etkisiyle, ormanlardan ekonomik anlamda daha etkin yararlanabilmek için 1869 yılında Maliye Bakanlığına bağlı bir genel müdürlük kurulmuştur (Orman Umum Müdürlüğü).

Maliye Bakanlığı bünyesinde kurulan genel müdürlüğün başına ise Genel Müdür olarak Aristidi Baltacı getirilmiştir.

1870 yılı başında genel müdürlüğe Bedros Kuyumcuyan getirilmiştir.

1870 Tarihli Orman Nizamnamesi Kuyumcuyan'ın genel müdürlüğü döneminde yürürlüğe girmiştir.

Elli iki maddeden ibaret Orman Nizamnamesi sistematik olarak iki bölüm ve beş kısım olarak düzenlenmiştir.

Birinci bölüm, üç kısım ve yirmi altı maddeden, ikinci bölüm, iki kısım ve yine yirmi altı maddeden oluşmaktadır.

Nizamname'nin ilk maddesinde dört tür orman tanımlaması yapılmıştır:

1. *Doğrudan devlete ait ormanlar*
2. *Vakıflara ait ormanlar*
3. *Kasaba ve köylere mahsus baltalıklar*
4. *Mülk (Şahıslara ait) ormanlar*

Şahıslara ait ormanların hukuki statüleri ve tasarrufa ilişkin esaslar 1858 Arazi Kanunnamesi'nde yer aldığı için, Nizamname'de bu tür ormanlara ilişkin herhangi bir düzenleme öngörülmemiş, sadece -sahibinin izni alınmak kaydıyla- devlet ihtiyaçları için kesim yapılabileceğine ilişkin bir kayıt düşülmüştür.

Nizamnamede, Koruyu hümayun, Tersane ve Tophane, Miri, Cibali mübaha adları ile ayrı ayrı biçim ve yöntem ile yönetilen ormanlar “Devlet Ormanları” adı altında toplanmıştır.

Özellikle Cibali-i mübaha ormanlarının en azından hukuken tarihe karışması Orman Nizamnamesi (1870)’nin en önemli yanlarındandır.***

Birinci maddedeki orman tasnifi, temelde Osmanlı toprak hukukunun tasarruf şekillerinden -miri, vakıf ve mülk arazi- yola çıkılarak yapıldığı için, ormanların hukuki statülerine ilişkin yeni bir düzenleme öngörmemiştir.

Ancak mevcut statülerin üzerinde belirli bir orman varlığını kabul ve tasnif etmiş olması açısından dikkate değerdir.

İkinci madde, ülkedeki miri orman varlığının tespitini ve Nizamname hükümlerinin kayıt altına alınacak bu tür ormanlarda uygulanmasını öngörmektedir.

Birinci aşamayla ilgili temel sorun, hangi ormanların miri sayılması gerektiği ve miri kabul edileceklerin sınırlarının tespit edilmesi noktasındaydı.

Devletin ve hanedan mensuplarının ihtiyaçlarını karşılayan ormanlar ile vakıf ve şahıs ormanları dışında kalanlar, şer’i bir anlayış çerçevesinde, devlet eliyle halkın

kullanımına sunulduğu için, ciddi bir kontrolden söz edilemediği gibi, Nizamname'ye kadar kayıt altına alınması da düşünülmemiştir.

Bu nedenle geleceğe atıf yapan Nizamname'nin ikinci maddesi, merkezi yönetimin mevcut uygulamaları terk ederek, ormanları devlet lehinde bir statüye kavuşturacağı yönünde belirli bir kararlılığı sergilenmesi açısından Osmanlı ormancılığı için oldukça önemli bir aşamayıdır.

Nizamname'nin üçüncü maddesinde, nizamnamenin hükümlerine aykırı olarak miri ormanlarından ağaç kesilmesi caiz olmayacaktır deniyordu.

Miri ormanların kayıt altına alınması ve devlet ormanı anlayışının yerleştirilmesiyle paralellik gösteren bu madde, devlet ormanlarda devam eden bilinçsiz ağaç kesiminin sona erdirilmesine yönelik olarak düzenlenmiştir.

Nizamname öncesinde devletin önemseydiği ormanların dışındaki miri ormanlar, zorunlu ihtiyaçların karşılanması, ticari amaçla yapılan bilinçsiz kesimler ve tarım alanı açmak suretiyle ciddi tahribata uğruyordu. ***

Ormanlardan kesim yapmaya ilişkin herhangi bir yasal düzenleme olmadığı için, faydalanmalarda çoğu kez hiçbir makamın izni alınmaz ve müdahalesiyle de karşılaşılmazdı.

Zorunlu kullanımlar zaten serbestti.

Ticari kesimler vergilendirildiği sürece kesim miktarı ve şekli ile ilgili herhangi bir sınırlama yoktu.

Tımar sisteminin bozulmasından sonra halkın önemli bir bölümü tarımı ihmal edip ormanlık alanlara yöneldiği için, devletin ve İstanbul'un orman ürünü ihtiyacını kesintiye uğratmadığı sürece büyük çaplı kesimlere engel olunmazdı.

Ekim yapılacak alanlar ne kadar artarsa aşar vergisi de o derece artacağından merkezi yönetim, yeni tarım alanlarının çoğaltılması konusunda resmi olmayan bir teşvik politikası benimsemiştir.

Dördüncü madde; miri, vakıf ve mülk ormanlardan Tersane ve Tophane idarelerine gerekecek kerestenin kesim ve naklinde yeni bir düzenlemenin esas alınacağını hükme bağlıyordu.

Tersane ve Tophane idarelerine gereken orman ürünleri Nizamname öncesinde bu idare görevlilerinin denetiminde ve bölge halkının angarya (TC Anayasa/18) kabilinden sayılabilecek katkılarıyla sağlanıyordu.

Devlet eliyle yürütülen bu orman tahribinde, nakil kolaylığından dolayı sürekli sahile yakın yerlerdeki aynı cins ve ebattaki ağaçlar kesiliyor, bu da zaman içinde belirli bir bölgedeki ağaç varlığının tamamen yok olmasına neden oluyordu.

Kesimden önce ihtiyaç çeşidi ve miktarına dönük sistemli bir çalışma yapılmadığı için, kesildikten sonra kusurlu oldukları görülen binlerce ağaç ormanın içinde bırakılıyordu.

İşlenerek iskeleyle indirilen orman ürünleri de bu plansızlıktan nasibini almakta, istenilenden fazla hazırlanan ürünler çürümeye terk edilmekteydi.

- Tersane ve Tophane görevlilerinin yerel yöneticilerle işbirliği yaparak bu fazlalıkları kendi hesaplarına değerlendirdikleri ihtimal dahilinde olmakla birlikte, bu tasarrufta ormanların ve devletin her zaman zararlı çıktığı bir gerçektir.

- Tüm bu yolsuzluğa açık ve tahripkar uygulamaların engellenmesi amacıyla düzenlenen dördüncü madde ve Nizamname'ye ekli özel düzenleme ile Tersane ve Tophane idaresine gerekli olan orman ürünlerinin tespit, kesim, nakil ve satışlarında temel sorumluluk orman idaresine veriliyordu.

Nizamname'nin 5. maddesine göre, halkın mimari, tarımsal ve yakacak olarak ihtiyaçlarını miri ormanlardan ücretsiz olarak almaları olanaklıydı.

Bu maddeye göre büyük çaplı kesimlerde ticari tarifelerin uygulanacağı dile getirilmekte, halkın kendi araba ve hayvanlarıyla pazara götüreceği kereste ve yakacak için ayrıca bir ücret tarifesi düzenlenmekteydi.

ZORUNLU İHTİYAÇLAR İÇİN KULLANIMLAR DENETİMLİ SERBEST

Nizamname öncesinde ormanlardan zorunlu ihtiyaca dönük kullanımlar ücrete tabi değildi. Zorunlu ihtiyaçlar konusunda mevcut uygulamaların devam ettirilmesinin nedeni, kullanımı yıllarca özgür bırakılmış ormanların birden bire halka yasaklanmasındaki zorluklardı.

Ticari amaçlı yararlanmalar vergiye tabi

Birinci fıkra ile zorunlu ihtiyaçlardaki kullanımlar yasal ve kontrollü hale getirilerek halkın tepkisi azaltılmak istenmekte, ikinci ve üçüncü fıkralarda da *cibal-i mübaha* anlayışından kaynaklanan sınırsız kullanım dönemi sona erdirilip, ticari kullanımlar ciddi anlamda vergilendirilerek; orman ürünü ihracatının gerçekleştirildiği miri ormanlar devletin ticari hedeflerine hizmet eder hale getirilmekteydi.

Nizamname öncesinde her cins ağaç her mevsimde kesilebilmekte, işleme kolaylığı nedeniyle zaman içinde yüksek fiyatlı kereste verebilecek küçük ağaçlar - özellikle meşe- hedef alınmaktaydı. Bu da ormanlık alanların verimsizleşmesine neden olmaktaydı.

Nizamname'nin altı ila dokuzuncu maddeleri, Osmanlı ormancılığının planlı ve bilinçli bir döneme girdiğinin en bariz işaretlerini veriyordu.

Nizamname'nin 6. maddesine göre kesim yapılabilecek nitelikteki ağaçların damgalanması ve işaretlenmesi, işaretlenen ağaçların cins ve miktarlarının bir deftere kaydedilmesi hüküm altına alınmıştır.***

7. Maddede ise kış mevsiminde yapraklarını döken ağaçların sadece 15 Ekim-15 Nisan tarihleri arasında yani ağaçların sularının çekildiği tarihlerde; ibreli ağaçların ise her mevsim kesilebileceği ifade edilmektedir.

İç ve dış piyasalara satılacak orman ürünlerine ilişkin esasları on, on bir ve on ikinci maddeler tespit ediyordu.

Kesimler, orman memurlarının denetiminde herkese açık olan ihale ile yapılabilecek; bu izni alan kimselerin gerek kendileri gerekse çalıştırdıkları işçiler için sözleşme dışı davranışlarında tazminat sistemi işletilerek haksız kullanımlar önlenecektir.

Nizamname'nin on üç ila on altıncı maddeleri, ormanları hayvanların vereceği zararlardan korumak için düzenlenmişti ve ülkedeki orman varlığının korunması konusunda önemli katkılar sağlayacak mahiyetteydi.

Hayvanların otlama süreleri ve yerleri memurlar tarafından tespit edilecek, bu konudaki temel sorumluluğu muhtar üstlenecekti.

Köy muhtarları her yıl ormanlarda otlayacak hayvanların cins ve miktarlarını belirten bir defter düzenleyerek idareye teslim edecekti. Miktar ve cinsi belirlenmiş hayvanların ormanları tahrip etmesini engellemek için çoban tutulması zorunlu hale getirilmişti.

Tüccarlara ait sürülerin otlatılmaları da sıkı kurallara bağlanmış ve bu tür otlatmalar ücretli hale getirilmişti.

Yeni düzenleme öncesinde hayvan tahriplerinin önlenmesine dönük tüm miri ormanları kapsayacak standart bir uygulama yoktu.

Devletin bazı ormanları sürü sahiplerine kiralama uygulamaları eskiden de olmakla birlikte, Nizamname'nin bu maddelerinin hedefi hiçbir yerleşim yerine ait olmayan ağaçlık alanları hayvanların vereceği zararlardan korumak ve hayvancılıkla uğraşan köylüleri ormanları mera olarak kullanma alışkanlığından vazgeçirmektir.

Nizamname'nin on yedinci ve on sekizinci maddeleri de dikkate değerdi.

On yedinci madde ile köylülere sadece orman alanı üzerinde kendiliğinden devrilmiş ağaçları izinsiz toplama hakkı verilmekte; 18.madde ile de ormanlardan ruhsatsız taş, toprak ve maden elde edilmesinin yolu kapatılmaktaydı.

Nizamname öncesinde de devletin önemseydiği ormanlardan izinsiz taş, toprak, maden vs. elde edilmesi yasaklanmıştı. Ancak devlet, şikayet konusu olmadığı sürece, bu tür kullanımlarda herhangi bir takibat yapmazdı.

Nizamname ile -ihtiyaç için izinle kesilecek ağaçlar dışında- orman arazisinin altındaki ve üstündeki tüm değerler, ormanla ilgili varlıklar olarak kabul edilmiş ve ormanı bir bütün halinde değerlendirme bilinci aşılarmaya çalışılmıştır.

Nizamname'nin on dokuzuncu ve yirminci maddeleri, vakıf ormanlarıyla ilgili düzenlemeleri içeriyordu. Arazi Kanunnamesi'nin dördüncü maddesine atıf yapan on dokuzuncu madde, sahih* vakıfların, yani temelde mülk olup vakıf haline getirilmiş ormanların, bu düzenleme dışında bırakıldığından bahsetmekte ve bünyelerinde önemli ormanlar barındıran padişahın izniyle kurulan vakıfların, miri olarak kabul edildiğini, tasarruf ve idarelerinin Nizamname hükümlerine tabi olacağını hükme bağlıyordu. (*: [sahhat](#) kelimesinden türemiştir. doğru, gerçek anlamlarının yanında kusursuz, ayıbi olmayan, inanılır demek için de kullanılır.)

Yirminci maddede, vakıf ormanlarından kesilecek ağaçların kesim ve satışlarında Orman Nizamnamesi'nin esas alınacağı tekrarlanarak; Tersane ve Tophane'nin ihtiyaçları için faydalanılması durumunda ayrı bir düzenleme yapılacağı ifade ediliyordu.

Bu tür vakıfların tasarruf esasları Arazi Kanunnamesi ile tespit edilmekle birlikte, Orman Nizamnamesi sınır ve miktarlarını tespit ediyor, orman ürünü elde edilmesi ve satışında miri ormanlarla ortak bir yasal düzenleme getiriyordu.

Dolayısıyla, kullanımları oldukça serbest bırakılmış olan mazbut vakıf ormanları, orman idaresinin denetimi altına alınıyordu.

Kasaba ve köylere mahsus baltalıkların statüsü, yirmi bir ila yirmi altıncı maddelerle belirleniyordu. Bu tür baltalıklar için Arazi

Kanunnamesi'nin doksan birinci maddesindeki tanımlama esas alınmış ve bu tür ormanlar için kadimden beri ilgili yerleşim birimlerinin ihtiyaçlarının sağlanmasına tahsis ve terk edilmiş yerler olarak bahsedilmişti.

Bu orman ve koruların şahıs korusu haline getirilemeyeceği yönündeki Arazi Kanunnamesi'nin doksan ikinci maddesi teyit edilmiş, buna ek olarak başkalarının yararlanması kesin bir dille yasaklanmıştı. Koruması zaptiye ile köy ve kasaba halkının ortak sorumluluğuna verilmişti. Ticari kullanımların izin karşılığında ve ücretli olması esası getirilmişti. Statü açısından Nizamname öncesi uygulamalar devam etmişse de bu tür ormanların kayıt altına alınması, ilgili yerleşim birimleri adına tescil edilmesi ve ticari kullanımlarda ücret talep edilmeye başlanması, ciddi tahribatlara uğramış bu tür yerleri korumak adına önemli bir girişimdi.

Köylülerin özellikle yakacak ihtiyaçlarını karşılayan bu tür ormanlarla ilgili daha köklü düzenlemelere cesaret edemeyen yönetim, Nizamname ile bu tür ormanları resmiyette miri olarak tescil ediyor ve kullanımını eskiden olduğu gibi köylülere bahşetmiş oluyordu.

Nizamname'nin yirmi yedi ila elli ikinci maddeleri, orman ve ürünlerinden Nizamname hükümlerine aykırı yararlanılması halinde oluşacak suçları, yargılanma sürecini ve cezaları belirlemiş; cezaları tahrip önceliklerine göre sıralamıştı.

Ferdi ve ticari ağaç kesimlerinde oluşacak suç ve cezalara yer verilmişti. Bu tür haksız kullanımlarda ağacın boyutlarına ve miktarına göre nakdi cezalar öngörölmüştü.

Ormanlarda izinsiz hayvan otlatanlara verilecek cezalar da vardı. Çobanların ve sürü sahiplerinin haksız kullanımlarını engellemek için para cezasının yanı sıra hayvanlarına el konulması hükmü getirilmişti.

İzinsiz olarak ormanlardan taş, toprak vb. çıkarılmasıydı ki bu tür suç işleyenlere para cezası verilebileceği gibi, olay yerindeki malzemelere el konulacağı yönünde uyarıları da içeriyordu.

Orman yangını çıkaranlara verilecek cezalar da vardı ve kasıtlı orman yangını çıkaranlar ömür boyu kürek cezası ile yargılanacaktı.

XVII. yüzyıldan itibaren devlete gelir getiren kaynaklar, yavaş yavaş belirli bedel karşılığında şahıslara verilmeğe başlanmış. Bu usulün adına da iltizam denilmiştir. İltizamı üzerine alan kimseler, yani mültezimler; geliri devlete peşin olarak öderler, sonra bunu halktan tahsil ederlerdi. O yıllarda hükümet, kereste vergisini aşar vergisi gibi açık artırmayla mültezime ihale ederdi.

Mültezimler de iskele ve pazar yerlerini tutarak hükümet adına vergi tahsil ederlerdi. Hatta birçok yerde kereste vergisi alabilmeleri için ormanlar dahi mültezimlere kesim ve biçim yapmak üzere verilirdi. Bu mültezimler de ormanları kolaylarına geldiği ve diledikleri gibi keserlerdi.

O yıllarda günümüzdeki gibi Orman İşletme ve Muhafaza Teşkilatları yoktur.

Orman kaynaklarından geçim sağlayan köylüler, biçtikleri kereste ürünlerini, katır, manda veya öküz arabalarına yükleyip, pazara satmak üzere getirirler.

Genel olarak Karadeniz bölgesinin tümünde ahşap ağırlıklı özellikle karkas geçme tekniğinde evler yapıldığından, bölgede ve yakın komşu bölgelerin köy, kaza ve vilayetlerde biçilmiş kereste ürünleri üzerinden ticaret yapılmış.

Tanzimat fermanından sonra ormanlardan üretilen yapacak odunlardan alınan “öşür” Orman Nizamnamesi’nden sonra yakacak odundan da (ticari) alınmaya başlanmıştır.

Geçit Mahalli (Gümrük) pazarına getirilen, kereste yüklü her bir arabadan, Osmanlı Devleti tarafından görevlendirilmiş mültezim, yükünün onda biri kadar orandaki kısmını “Kereste Vergisi” adı ile arabalarından mal olarak alınırmış. Belirli bir zaman sonra vergi olarak alınmış, bu kereste ürünleri bir köşeye yığılarak açık artırma ile satılır, elde edilen gelir ise İstanbul Gümrüğü tarafından atanmış memura kalırmış.

Sonuç olarak, literatürde 1869 Orman Nizamnamesi olarak bilinen ancak, resmi ilan tarihi 13 Ocak 1870 olan hukuki metin, Tanzimat'ın diğer uygulamaları gibi dönemin dinamikleri ve Batı etkisi ile hazırlanmıştır.

Avrupa'dan çağrılan -özellikle Fransa- yabancı uzmanların ormanlara ilişkin yaptıkları teknik çalışmaların ve Orman Mektebi'nin kurulması gibi kurumsal çabaların zirvesini temsil eden Nizamname, aynı zamanda teknik ve iktisadi kaygılarla hareket eden yabancı uzmanlar ile kadim uygulamaları ve halkın sosyo-ekonomik kaygılarını gözetmek zorunda olan yöneticilerin uzlaşılarının bir ürünüdür ve tüm sınırlılıklarına rağmen Osmanlı ormancılığı için bir milat özelliği taşımaktadır (Fransız ormancıların yaptıkları uygulamaları tamamen kıyım olarak nitelendiren ormancılar da mevcuttur).

Tanzimat'la birlikte bütün kurum ve kuruluşlarda yapılan düzenlemelerin paralelinde hazırlanarak, 1937 yılına kadar yürürlükte kalan 13 Ocak 1870 tarihinde ilan edilen Orman Nizamnamesi 'nin Osmanlı ormancılığına katkıları:

- Miri ormanları devlet lehinde bir statüye kavuşturmak.
- Miri olan ve olacak ormanlardan gelişi güzel faydalanma dönemini sona erdirip, Osmanlı ormancılığının teknik yöntemlerle ve tek elden idare edilmesine giden süreci başlatmak.
- Zorunlu kullanımları yasal ve kontrollü hale getirerek, cibal-i mübaha anlayışından kaynaklanan sınırsız kullanım dönemini sona erdirmek.
- Miri ormanları devletin ticari hedeflerine hizmet eder hale getirmek.
- Ormanları mera olarak kullanma alışkanlığından vazgeçirmek.
- Ormanı altındaki ve üstündeki tüm varlıklarıyla birlikte, bütün halinde değerlendirme bilinci aşılacak.
- Ormanlardan faydalanmada standart bir ceza sistemi getirmek.

Balkan Savaşları, 1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında ormancılık doğal olarak önceliğini ve önemini yitirmiş, Cumhuriyet'in ilanından sonra Nizamname'nin eksikliklerini tamamlamak ve daha kapsamlı bir kanun çıkarma çabalarına girişilmiştir.

Bu dönemin en bariz özelliği ise Nizamname ile temel ve çatısı kurulan ormancılığın daha bilinçli ve teknik yöntemlerle idaresine giden sürecin başlatılmış olmasıdır.

Orman Nizamnamesi'nin yürürlüğe girdiği yıllarda Sadrazam olan Ali Paşa'nın ölümü üzerine üst düzey bürokrasi de bundan etkilenmiş ve Bedros KUYUMCUYAN da görevinden istifa etmiştir. Yerine 3. genel müdür olarak Artin DADYAN getirilmiştir.

Bu dönemde (Eylül 1872) orman varlığı ve hizmetleri ile maden varlığı ve hizmetlerinin benzerlikleri dikkate alınarak, yine Maliye Bakanlığı'na bağlı kalmak üzere 2 genel müdürlük birleştirilmiş ve "Orman ve Maadin Müdüriyeti Umumiyesi" haline getirilmiştir.

Orman Genel Müdürlüğü 1890 yılında bu kez Ticaret Bakanlığı'na bağlı olarak yeniden bağımsızlığına kavuşmuştur.

13 Ocak 1870 tarihinde yürürlüğe giren Orman Nizamnamesi bu planlı dönem çalışmalarından sonra 19 Şubat 1937 yılında (67 yıl sonra) yürürlükten kaldırılmıştır.

ORMANLARIN YÖNETİMİNDE BERNHARD'IN ORMANCILARA SÖYLEDİĞİ SÖZ

- **Orman varlığının devamı ve geleceği birinci,**
- **işletme ve faydalanma işi ise ikinci planda gelir**
- (Prof. R. Bernhard,1935, Türkiye Ormancılığının Mevzuatı-Tarihi ve Vazifeleri).

ORMAN POLİTİKASININ GÖREVİ

Orman politikasının kutsal ve şerefle dolu görevi, dünyanın her yerinde geçmişte olduğu gibi şimdi ve gelecekte de henüz doğmamış olan nesillerin yararlarını, yaşayanların büyük bencilliklerine karşı savunmaktır

(Ord. Prof. Dr. Franz von Heske. Türkiye ormancılığının milli ve Milletlerarası Bakımından Görünüşü, 1951)